

TOLNAI OTTÓ

Szeméremékszerék

(A TANYASI TÉKÁBÓL)

Tegnap mentek el a munkások a tanyáról. A három Purcel-testvér. Az egyikük, a legfiatalabb, a legfürgébb, aki különben a főnök, a vállalkozó valójában, az ács és az asztalos mesterséghez ért jobban. Noha előbb festőnek és mázolónak tanult, azért is lett később olyan jó barátja D. Tihamérnak, a táj festőjének, akit előbb szintén festő és mázólo inasnak adtak volt. Most is láttam, meglestem, miközben az utolsó napok egyikén a friss verébléceket festette, jóllehet hol a Tiszáig göngyölgő üde, üvegöld rét, hol a cserépgyár mind ijesztőbb területeket elnyelő bányái (magam is tűnődöm olykor, a gyár, a Tondach, milyen mélységben vásárolhatta föl lassacskán, holdaként a földeket, talán csak nem egészen a magmaig, illetve ha igen, akkor az érdekelne, ugyanazért az árért vásárolta-e föl, mint ha azok veszik, kik aztán a felszínét túrják-szántják egész életük folyamán, és ami a legfontosabb, egy lapátnyival sem hordanak el belőle?!), hol pedig a sóban égő Járás felé vetett vizsgáló pillantásokat. Mintha csak egyetlen képben, a háromszöget képező veréblécek frízében próbálta volna összefogni a táj arcait. Látni véltem azt a képet, érzékelné ama új dimenzióval való birkózás nehézségeit. Különös, de éppen Braque biliárdasztalos képeivel foglalkozva találtam szembe magam hasonló problémákkal, mármint azzal, hogyan hajtotta kettőbe a biliárdasztalt, melyben tonnás márványlap alszik. Istenem, milyen különös, gondolom most, hiszen Braque is ama festők közé tartozik (Munkácsy et cetera), akik előbb asztalos- és festőműhelyekben inaskodtak, akiknek egész művészetét a francia mesteremberekhez kötötték volt, ám azt is észrevettem, miközben a meg-megcsillanó verébléceket csodáltam, hogy a táj minden nehézsége ellenére mégis milyen szépen, milyen könnyen, dallamosan fut kezében ide-oda az ecset. Egyértelmű volt, a nehéz kőművesmunka közben nem durvult, a tájék bonyolult leképzése közben nem bizonytalanodott el a keze, sőt, mintha egyre pontosabb és ugyanakkor pontosságában egyre könnyebb lett volna, noha mondani sem kell, akadtak még jócskán neuralgikus pontok, sünállások: a Bikaistálló, a Seriff-tanya a döngkúttal, vagy némileg már közelebb, csontfáival (T. Olivér nevezi így az állatok által lelegelt lombú, fényesre dörzsölt, száraz fákat, amelyek esetében őt az döbbenti meg minden alkalommal, hogy ez a magas fény, csontfény, ez az új minőség, régi, misztikus kürtökön találkozni ilyennel, az élő fa, a klorofill csodáját képes helyettesíteni) a kis bácskai bonsai erdő, amibe valami vad, a hegyekből érkező juhászok vették be magukat kullancsokkal teli nyájaikkal, sárhegyi kutyáikkal, vagy már egé-

szén itt, kéznyújtásnyira szinte, Vojvode Zimonić (Ilonakertvártos) innenső oldalán, az egykor profi játékosokat alkalmazó Krajišnik fociklub elhagyott pályája (T. Olivér *Jugoplastika – rothadt márvány* című könyvecskéjében írt volt egy festőről, nevezetesen Djuragić Djura Djuragáról, aki kizárólag kisvárosi, falusi, tanyasi focipályákat festett. Nemrég találkoztam fiával Újvidéken, a Duna-part sétányára terített ponyván könyveket árult, tőle hallottam, édesapja közben meghalt. Nem hiszi, mondta, hogy édesapja tudott volna a *Jugoplastika – rothadt márvány*ról, mondta, van egy kis antikváriuma, megígértem felkeresem, viszek a könyvecskéből, lefordítatom T. Olivér szövegét Djuragić Djura Djuragáról), az új, mégis immár lassan lepusztuló, üres ortodox templom (melynek ikonjait T. Olivér szeretné megfesteni, az igazság az, festegeti is már az istállóból leválasztott műterem-alkóvjában). Ám, mondom, a veréblécekből képezett fríz (ami lám, ki hitte volna, Braque-on keresztül immár T. Olivér ikonjaival korrespondál), egyre ragyogóbb, egyre vakítóbb lett. Végre veréblécek, amelyek sosem is fognak elkorhadni! Darázs, veréb, fecske alájuk fészkelhet, de elkorhadni ezek már nem fognak. Úgy tűnt, talán éppen ezen veréblécek által húzatott meg a vonal, a határvonal, állítattott meg az általános korhadás (rothadás, mondaná T. Olivér). De azt is láttam, egy momentum mintha megzavarta volna. Nevezetesen itt, egészen közel, az ortodox templomon és a már rég nem csíkozott focipályán innen lévő nagy, elhagyott birkaistálló elé kidobott székek, melyet valami vasmunkáknál kimaradt míniummal kenhettek le alaposan, s már vagy három-négy éve így áll ott a fűben, úgy tűnik, így is fog állni örökre...

A másik, a középső testvér a kőművesmunkában igazán profi, senki sem tud úgy kantra falazni, mint ő. Szakállas. A Purcel-testvérek között a legmagasabb, ritkán van létrára szüksége. Különbösen az ő veje volt az a szimpatikus villanyszerelő, aki egyszer, amikor éppen itthon járt, hozzánk a tanyára is kinézett, és aki a magyar-kanizsai villanyszerelők külön kis kolóniáját szervezte meg a zárai röptéren. Ha valaha valahová is tartozni szerettem volna, akkor oda, a magyar-kanizsai villanyszerelők zárai kolóniájához, hiszen évtizedekig a szó szoros értelmében az ő kezükben volt a zárai röptér... Sajnos, amikor én Zarába járogattam, csetlettem-botlottam volt egy lány körül, aki a véletlen folytán éppen légikisasszony volt, nem tudtam róluk, ha tudtam volna, talán még ma is zárai polgár lennék (Ó, a zárai röptér!, írta volt T. Olivér).

A harmadik Purcel-testvér meg a tűzhely- és kemenczerakás mesterségéhez ért jobban. Ő a legöregebb, a legtapasztaltabb, immár kopasz és szemüveges. Olykor külön is vállal kemenczerakást. Mi is újrarakattuk vele a kiskonyha tűzhelyét, mert valaki valamiért lebontotta volt a tűzelőpadkáját.

Egész homokhegy, sok sóder maradt a Purcel-testvérek után, meg betonvas hulladék, ponthegeesztett rabicháló-darabok, tömérdek szög, csavar, kallantyú, apró, la-

pozásnál használt, úgynevezett fugázó kereszt, amelyet T. Olivér majd a löszbabából és eredetileg a kemencék fűtéséhez vásárolt, bontásból származó hulladék fából kombinált szobrai-szoborképei állandó jeleként fog használni. (Wols például az arcára ragasztott keresztet flastromból, hogy aztán ezt a Malevicstől eredeztethető keresztet Beuys devalválja kissé, jóllehet T. Olivér is az ő vonalán mozog, és nem csak zsírszobrait, mézét, nyulát, coyote-ját, hanem szemeteseit, korunk Homéroszait illetően is.) Nagy öröömre, itt-ott ácsceruza csonkok is előbukkannak.

Milyen szép is az, noha alig tetten érhető, ahogyan az elhasznált ácsceruza csonkokat a mesterek szanaszét hagyják, elpotyogtatják maguk után, szinte szabályosan körbeszórják velük építményeiket.

Vörös ácsceruza csonkok. Itt persze meg kell állnom egy pillanatra. Vörös ceruzacsonkok a fűben. A sóban. Mész a budiba, és találsz egy vörös ácsceruzacsonkot. Mész az istállóba, és lábad előtt ott hever egy vörös ácsceruzacsonk. Csak most látom, ugyanaz az effektus ez, mint volt a veréblécet festegető, legfiatalabb Purceltestvér számára az a míniummal lekent szék a pusztában... Szorgosan gyűjtögetem, dédelgetem őket, írok, erős, határozott vonalakat húzok, vések szinte velük. A fűbe. A sóba. A levegőbe. Istenem, így írni. Ácsceruzával. A fűbe. A sóba. A levegőbe. És nem minden betű, szó után elbizonytalanodni, kibicsaklani, mindig váratlan irányban kibicsaklani, mint a barázdabillegető, kibicsaklani, bukfcenet, hátraszaltót vetni, cikcakkban előreszaladni, meghőkölni, visszakoyni, visszakoyni, visszakoyni végtelen, még akkor is, ha ifjú korodban kutuzovi zsenialitásnak nevezted ezt a visszakoynást, és arról értekeztél, hogy tulajdonképpen éppen e visszakoynás közben állítatnak fel a lét nyomodban loholó borzalmi számára azok a bizonyos csapdák... Megfigyeltem, mondja T. Olivér, ha ácsceruzával írok, sosem támad sírhatnék.

A homokhegyek maradványait egy fűre fektetett ajtótokba hordtuk. Lám Zsigmondnak, Jakabnak máris komoly homokozója van. A sódert meg a homokozó mellé talicskáztuk Janikával, a juhász gyerekkel, aki, ha erre fele, a Sárga árok innenső oldalán legeltetett, néha bejött hozzánk vízért, meg ha akadt valami kisebb munka, dolgozni is olykor. Kell neki a pénz, mondta. Mobilt akar venni.

Mert nagy áldás a pusztában a mobil. A sivatagban is minden bizonynal. Persze, ha van térerő. Van-e a sivatagban térerő? És ha van, zavarja-e a sólymokat, sakállokat, dögkeselyűket, szurikátákat, szkarabeuszokat?

Akárha egy kis, mert már képernyőjük is van, marokmuzi, mondta Janika. Muzi, a széken. A széksóban. Ülsz a széksóban, és mintha egy éppen kikelt kis bíbicet, ma született tejes nyuszit vettél volna a tenyeredbe, üzenetsz erre-arra, erről-arról üzengetnek neked, nézegeted, olvasgatod a muzit. Sőt, ami a legizgalmasabb, már a füledbe is dughatod. Az egész muzit.

Igaz, Janika végül is nem vette meg a mobilt. Észrevettem ugyanis, hogy csal. Észre, hogy amikor megkérdezem, mennyivel tartozom neki, ravaszkodik. Jóllehet különben is mindig több pénzt adtam neki, mint amennyi járt volna. De ő még azon túl is át akart venni. Igaz, én még ettől is eltekintettem volna, egyfajta furfangosság-

nak vettem, sőt kedveltem is ezt a játékot, hogy minden egyes alkalommal át akar verni, és én hagyom is, meg nem is, ám aztán egy napon, ahogy bementünk Magyarokanizsára, átugrotta a kerítést és kipakolta a hűtőszekrényt. Nem értettem, hiszen hagyhatott volna valami üzenetet, hogy éhesek voltak betyár barátaival, valami ilyesmit. Tudomásul vettük volna. De ezt a módját a dolognak nem értettem, addigi viszonyunkból valahogyan nem ennek kellett volna következnie. Sajnáltam Janika elvesztését, gondoltam, nagy barátok leszünk, olykor majd egész napra elmegyek vele a nyájjal, hogy ott folytassam, ahol kisgyerekkoromban abbahagytam, és ha Janikának valami más dolga akad, majd én hajtok ki helyette, később meg majd, gondoltuk, akár tanyásunk is lehetne. Jutka megkereste a faluban a házukat, berontott, és ott, az édesanyja előtt kapta el a fülét. Nagyon dühös volt, hiszen már-már fiaként kezelte. Fájó vereségként éltem meg az egészet. Ha netán új birkák tűntek fel a belső szegélyen, mindig kiszaladtam a tanya elé, netán Janika hajt ide elénk, ahol a legszebb a fű, ahol az egyik szikós kopásban, lapályban egykor az a bizonyos kis oltár is állt volt, és mintha mi sem történt volna, bejön, mintha mi sem történt volna, megmutatja az első kis bíbicet, az első tejes kis nyuszit... Az oltár, amit talán szintén Janikáék építettek, persze nem oltárnak, hanem valami raktárnak, veremnek, egy vályoggal körberakott, elkerített kis rész volt, *trap*, ahogy Jonathán mondja, amelyre egy beton járdadarabra emlékeztető fedelet, arra pedig egy belül fehér, kívül kék lapos pléhtányért helyeztek. A pléhtányér hol vízzel, hol hóval volt tele. Tulajdonképpen én mozdítottam el az építményt az oltár felé. Én kezdtem el ugyanis ott magamban gubbasztani, később pedig, közben egy-két év is elmúlt, már-már tényleg celebrálni. Ráhelyeztem még egy, a tehének által megtaposott, golyókkal szabályosan kilyuggatott, rozsdáette lekváros konzervdobozt, afféle füstölőt, és raktam mellé még néhány furcsa, csicsóka- illetve állatforma lőszabát is. És, mondom, rendszeresen kijártam oda. Csak ott tudtam lenyugodni. A szikes tengerfenék szintjére visszakozni, mondta Jonathán, akit legjobban megigézett a kis oltár. (Igaz, egyszer amikor a Pázmány Péter Katolikus Egyetem esztétika szakos hallgatói meglátogattak, őket is kiveztem az oltárhoz, akkor már azt mondtam, az oltáromhoz, és talán éppen itt tévedhettem, itt hibázhattam el a dolgot. Ők is lecsendesedtek előtte, soká álldogáltak ott, többen le is fényképezték, le még Nagy József is; majd az ő fotóikat köttettem be a szabadkai könyvkötővel, ha a *Tanyasi tékák* ezen halmazából viszek neki...)

És akkor egy napon valakik, talán éppen Janikáék, látni, érezni lehetett, nagy dühvel összedöntötték. Zavarhatta őket, hogy így kisajátítottam az alkóvjukat, nem tudom, csak feltételezem...

A szöveget próbálom nagyság szerint zacskókba, dobozokba, egy asztal nélkül maradt, még Szabadkáról (oda meg tán telepes ex rokonunk által Bajmokról, valamelyik sváb házból) hozott rekeszes fiókba rendezni. Klasszifikálni. Azt hiszem, örökre

el leszünk látva szögekkel, rozsdás, görbe szögekkel. Szeretem a rozsdás, görbe szögeket. Tán éppen a rozsdás, görbe szögek hasonlítanak leginkább az emberre mint olyanra, mondja olykor Vad Jocó. Nem a nádszálra hasonlított az ember, motyogja, felénk legalábbis nem, hanem a rozsdás, görbe, kiegyenesített, majd ismét elgörbült, vakrozsdás szögre...

Életem egyik legmeggrázóbb történetét Nagy József barátom mesélte (biztosan azért említtem, mert már nagyon várom, feltűnjön, mint szokott, itt, a tanyakapuban): az évtizedekig tiltott zónába tartozó szarlatovi színház alagsorában lévő csupasz műhely padlóján egy embert látott térdepelni, aki végtelen türelemmel, hosszasan egy görbe, rozsdás szöveget egyenesítgetett. Sokáig, fél óra is elmúlt, mozdulatlanul hajoltam a térdeplő ember fölé, mesélte József, egyértelműen éreztem, ez a hol pörögve ugráló, hol alig moccanó görbe, rozsdás szög maga a modern színház, mely visszaállításának ügyében érkezett volt ő, mint Alain Milianti koreográfusa, Szarlatovba... Megkérdeztem, segíthetek-e neki, folytatta József, bólintott, s egy majdnem teljesen elkopott, fényes nyelű kalapács felé mutatott, még sosem láttam olyan fényes nyelű kalapácsot, jegyezte meg József. És én is vettem egy rozsdás, görbe szöveget. Melléje térdeltem, folytatta. Gyerekkoromban, mesélte József, sok szöveget egyenesítettem ács édesapám mellett dolgozva, de mi akkortájt meglehetősen gyorsan haladtunk, szemben ezzel a szarlatovi emberrel, aki, gondoltam akkor, talán egész nap csak ezt az egy szöveget fogja egyenesítgetni, sőt talán immár egész hátralévő életében... Alain Milianti és társai már kezdeni akarták a próbát (a főpróbát éppen), és hívogatni kezdtek, majd keresésemre indultak, mesélte József, gondolták, eltévedtem a lepusztult alagsor labirintusában, hová a színház élete a nehéz években aláhúzódott. Amikor megpillantottak bennünket ott a küszöb előtt térdepelni, Milianti szája elé emelte ujját, mutatta, hallgassanak, ne zavarjanak bennünket... Végül Milianti is mellénk térdepelt. Mellénk mind a táncosok, színészek. És ott tartottuk meg a próbát, Milianti azt mondta, ez volt a főpróba, majd hozzátette, ha nem a bemutató... Ha felbukkan, ismét újrameséltetem vele. A rozsdás, görbe szög végtelen egyenesítését. Olykor arra is gondolok, József talán azért nem jön, mert még mindig azt a szöveget egyenesítgeti ott a szarlatovi színház alagsorában...

Igen, azt hiszem, örökre el leszünk látva fejetlen szögekkel is. Ugyanis fejetlen szögekkel szögezték a hajópadlót, amikor is 30 év után végre lepadlóztattuk a szobákat. És aztán jócskán maradt ki fejetlen anyag is, ahogy a mesterek mondják. Megkampós, meg U-szög is maradt ki jócskán.

És akkor a rakodás, a szenvedélyes klasszifikálás közben egy megnyomorodott U-szög akadt, a szó szoros értelmében csimspaszkodott az ujjam begyébe. Tán fel is vérezte. Mindenesetre sokáig szopogattam. Hegyes végei kissé befelé görbültek, és pontosan úgy nézett ki, mint egy disznókapocs. Vagy lehet, disznókapocs is volt, nem tudom, lám, már a nevében is elbizonytalanodtam. Kapocs vagy drót? Disznódrót. Nem, kapocs mégis. Disznókapocs. Csak drótoznak vele. Igen, most már láttam,

régebbi, mint az U-szögek, és mégsem rozsdás, tehát nincs kizárva, hogy még a fiók szabadkai rétegéből bukkanhatott a felszínre, alumíniumból van, mint a disznókapcsok voltak egy időben a második világháború után.

A veszélyesebb kanok, én úgy mondtam, vadkanok, a buja nőstény hízók, anyakocák, úgy néztek ki, akárha piercinggel lettek volna teleaggatva. Nagyobb legényke koromban, már írtam volt merészke verseimet, olykor engem is odaszóltattak, segítsék a disznók drótozásánál, gondolták, ha már olyan nagylegény lettem, hogy az újságokba is bemerészkedtem, akkor nyugodtan segíthetek nekik, merészkedhetnek a vadkanokkal is. Volt valami erotikus azokban a birkózásokban. Sokszor mi is meghemperegtünk a sárban, ganéban, sokszor már nem is a hízókat, hanem egymást hempergetve, egymáson hemperegve, akárha szeretkezve, akárha valami furcsa élet-halál harcot vívva, a sárban, ganéban.

Gyerekkoromban mindig volt disznókapocs a zsebemben. Sokszor fogóm is volt, amellyel, mélyedéseibe szépen behelyezve a kapcsot, majd hirtelen összenyomva drótozták a disznókat. Igaz, akkor, amikor azokat a merészke verseket írtam, már nem volt se kapcsom, se fogóm, jóllehet talán kellett volna, hogy legyen, hiszen szerettem, ha egyes versikéim úgy visítottak, mint drótozás közben a disznók. Más verseimet pedig éppen hogy drótozásra használtam. Úgy képzeltem, az emberek mit sem sejtve böngészni kezdenek egy ilyen, az első pillantásra valóban naivnak, jelentéktelen hétköznapi dolognak tűnő versikét, majd az egyszer csak váratlanul az orrukba kap, az orrukba csimpaszkodik, az orrukba nyomódik egy-két különösen pörgő szó által, és ők visítani kezdenek, de már késő, megdrótoztattak. Mindenesetre most ismét szükségem lenne rájuk, kapocsra is, fogóra is, szükségem lenne rájuk a munkámban, gondoltam azzal a megnyomorított U-szöggel az ujjaim között az alkony által a pusztá fölött meglöbögött japán zászlót, a bukó málnaszín napot bámulva bambán soká.

Mondom, fél évszázad múltán és teljesen váratlanul jutottak eszembe ezek az eszközök, és ezek a nagy, erotikus birkózások. Ha letepersz egy nőt, súgta birkózás közben a sárban az egyik rajtam fekvő, nagyokat szellentő szomszéd, sose felejtsd el megdrótozni, így, ni, mondta és a példa kedvéért még egyet belenyomott a disznó orrába. Tényleg így, váratlanul jutottak eszembe azok a kapcsok, és legintenzívebben különös mód éppen Berlinben. Amikor is Berlinben élve, kínlódva, nagyokat jajgatva, kiáltozva, sikítózva magamban, megpróbáltam leírni egy, ahogy én mondtam volt, piercinges történetet.

Az történt ugyanis, hogy az egyik kis kínai vendéglőben, a Kant strassén lévő Fu Dongban, úgy találtam leülni, hogy mindent hallottam a szomszéd asztalkánál eszegető ifjú házaspár, egy kissé fád nő, és halkságát olykor sértő kappanhanggá emelő férfi párbeszédéből. Semmis dolgokról motyogtak. Van-e bors? Légyszi! a fogvájót! Nagyokat hallgattak. Amikor is egyszer csak a férfi kiejtette kezéből a villáját, teljesen váratlanul azt mondta a fiatalasszony: piercinget szeretne tetetni magának.

Nagy csönd. Majd lassan elkezdtek megbeszélni, megvitatni a dolgot. A férfi egész idő alatt úgy tett, akárha természetesnek venné a dolgot. Leírtam halk párbeszédüket. Egy-két szótöredék alapján, nagyrészt fejből persze.

Kezdetben a legnagyobb vita éppen arról szólt, hányat csíptetett be magának körben. A férfi egy darabra gondolt. Majd, jó, mondta, legyen egy pár. De aztán lassan kitűnt, az asszonyka többet, kettőt-kettőt szeretne. Szépen körbecsíptetni, mondta. Mire aztán egy pillanatban változás állt be. Váratlan mód a férfinak tetszeni kezdett a sok piercing körbecsíptetése, körbecsavarozása. Úgy képzelte ugyanis, hogy azok a csöpp szeméremékszerek valamiféle durva szeméremövvé állnak, kövacsolódnak össze, talán még egy kis kulcsot is kap, amellyel csak ő csavározhatja le az ékszereket, valami csodálatos kis ékszerkulcsot, afféle régimódi miniatűr korcsolyakulcsot, amit ő majd a nyakában hord, hiszen kizárt dolog, gondolta, hogy a szeméremékszerrel koszorúzott nők úgy és annyit üzekednének, mint a többiek, akik nincsenek körül koszorúzva. Valójában fogalma sem volt arról, hogy szeretkezés előtt lecsavarozzák-e az ékszereket vagy nem, úgy ékszerekkel tele üzekednek, csőrömpölve.

Aztán leírtam, hogyan mennek el berakatni az ékszereket. Gondoltam, valamiféleképpen magam is kíváncsian, legalábbis felvázolom a jelenetet. Félénken, szemérmesen fogják egymás kezét. De aztán ott, már az ágyon, a lány meglepően határozott lett. Nem csak körbe kérte az intim piercingeket, hanem a csiklóba is. A férfi titkolta zavarát, jóllehet már különben sem reagálhatott. Előbb még tanakodtak az egyik segéddel, a kis, avagy a nagyajakba, netán a hüvelykapuba kéri. De a nő, a férfi számára újabb meglepetéssel szolgálva, mégiscsak a clitoris mellett döntött. Most azt vizsgálták éppen, mert ez egyéni adottságtól függ, mondták, hogy a clitort fedő előbőrt vízszintesen vagy függőlegesen szúrják-e át. A főnök most kikérte a férfi véleményét is. Inkább vízszintesen talán, mondta az ájulás határán. Rendben, mondta a főnök, majd hozzátette, igaza van, a vízszintes szúrás gyógyulása valamivel gyorsabb. A kapcsolót majd nem engedjük közvetlen a csiklóra, adta ki az utasítást. A másik ágyakon, afféle tábori ágyak voltak azok, a férfi szégyenlősen pislogott jobbra-balra, könnyebb operációk játszódtak volt éppen. Klasszikus ajakékszereket, úgynevezett szépségpöttyöket raktak. Egy pontos piercingeket. Jóllehet az egyik lányka, aki szerencsére később érkezett, csiklón keresztül, közvetlenül a hüvelykapuhoz kérte. A lányok egy része, mondta a főnök megnyugtatóan a férfit, kissé extrémebb tud lenni. Akkor a férfi azzal próbálkozott, netán elég lenne neki is csupán szépségpöttyöket rakatni, de a nő akkor már nem értette zavart motyogását.

Majd tapogatva, nagyon tapogatva persze, megkíséreltem leírni, akárha újra tanulmam volna írni – valahogy úgy, mint amikor a gyöngytyúk fejét avagy magyartanár-nóm halálát (elrothadását) próbáltam leírni – azt is, hogyan folyik életük, hogyan változik az ékszereknek köszönve a járásuk, hogyan ülnek le, hogyan végzik kis- és nagydolgukat, és persze mindennek előtt a nemi életüket s a többi. A poén az lett

volna, hogy a végén a férfi is elhatározza, piercinget rakat – méghozzá indiai eredetű fityma-piercinget (a szúrást, magyarázta ilyenkor megszeppent kollégáinak a vállalatban, a barlangos testen, valamint a húgyvezetéken áthajolva ejtik meg), ugyanis közben olyan társaságokba kezdtek járni, ahol mindenki tele volt piercinggel, szeméremékszerrel. Mert azt megérezni, ha valaki szeméremékszert visel, éppen ez a pláne, hogy megérzed. Nem azért, mert hivalkodnak vele, mert nem hivalkodnak, hanem csak úgy megérzed. Akárha meg lennének delejezve azok az ékszerek, meg lennél delejezve magad is. Mint ahogy tulajdonképpen meg is vannak, meg is vagy szépen delejezve immár... Határozottan avagy tétován benyúlsz a szoknya alá, mint ahogy általában benyúlsz, és akkor az abszolút puhaság, a világ legpuhább fészke helyett valami finom, bonyolult csapdába, patkányfogóba, hódi vasba, hattyúnyakba, pontosabban, hiszen ott, a helyszínen írtad, állítottad fel, berlini vastórbe kerül a kezed. Lebénulsz, nem mersz moccanni. El nem tudod képzelni, mi fog most történni. Várod a kis alkatrészek beindulását, a nehéz vasak csattanást, várod, beörlődnek avagy lemetszetnek ujjaid, beörlődik avagy lemetsződik csuklóig a kezed, ha nem válladig, a karod.

De aztán valami semmiség miatt megálltam a szöveggel, majd el is akadtam, kátyúba kerültem volt. Mint akkortájt, és hát mostanság is, annyi szöveggel akadok el, kerülök kátyúba. Esek saját kis semmis csapdáimba. Dőlök saját hódi vasamba. Mit csinál, kérdezte az irányomba szimatoló Regény Misu Jonathánt. Dől éppen saját hódi vasába, mondja Jonathán. Mi az, hogy hódi vas, kérdezi Regény Misu. Nem tudom, valami görénytőr tán. Görény, görénytőr, tűnődik Regény Misu. Valami olyasmi, mondja Jonathán, mint a berlini vastór, amit mostanság annyit emleget. Mert mondanom sem kell, végül az a Fu Dongban beindult firkálás, jegyzetelés is valószínűs vastórré lett számomra...

Kimásoltam a berlini füzetekből a piercings részleteket, próbálkozásokat, le-tisztítottam, kikerekítettem és felvettem őket az akkortájt készülő *Grenadírmars*ba, hiszen akkor már voltak benne kis berlini szövegek, sőt regényfőtuszok is. Emlékszem, miközben a könyvet csináltam, arra gondoltam, külön műfajjá emelem a zsugorított regényt, illetve a regényfőtuszt, mint amilyen például a csecsenes, a srebrenicai avagy a vonatos regényfőtuszok, hogy csak azokat említsem, amelyek benne maradtak, és amelyekre még ma is igen büszke vagyok, és amelyeket kruciálisaknak gondolok, hiszen, mondta Jonathán, ki írt szebben Srebrenicáról, a csecsenekről, ki, mint én, a vonatos fejezetben, a magyar trikolorról? Valóban, ki? És akkor, már a *Grenadírmars* után, egyszer újra kezembe került valamelyik változata a *Berlini tőrnek*, mert a nagy komputerbe is írtam, meg aztán próbálkoztam továbbmozdítani az egyik *Tanyasi tékában*, illetve hát a laptopomban is, amelybe olykor kikapcsolok. Igen, ezek a másolások oda-vissza történnek, hol kimásolok, hol be-, illetve visszaírok egy-egy kerekesebbnek tűnő, holdudvarral is rendelkező dolgot, történetet, miegymásféle szöveget, majd egyszer, gondoltam, egymásba csúsztatom a három változatot. Akkor még nem voltak USB kütyük, jóllehet az sem baj, ha egy

ideig még egymástól elfelé tendálnak, szanaszét bóklásznak, el-elveszelődnek, más cím alá kerülnek, illetve még egy darabig párhuzamosan futnak, hiszen immár különben is nehéz eldönteni, mit ír T. Olivér, mit írok én, mit Palicsi P. Howard, és talán nem is kell eldönteni. Miért kellene eldönteni, kérdi Kafka Feri Regény Misut, aki persze a haját tépi, végül is, szólok közbe ilyenkor magam is, persze csak olajat öntve a tűzre, a könyvkötő majd úgyis véglegesíti sorrendjüket, szépen egybeköti a tékákat...

Igen, meséltem már, szeretek tékákat vinni a könyvkötőhöz. Utazok be Szabadkára (8 km), a könyvkötőhöz. Szeretek beszélgetni vele. Szeretek nézgelődni az üzletéből az utca napsütötte túloldalára. Szeretek aztán a tékák leadása után átmenni a szemben lévő Barátok templomába. Beülni a Fekete Mária elé. Milyen különös, a magyarkanizsai üveges testvérektől is mindig átmegyek a Kistemplomba üldögélni, imádkozni. Ezek a mesterek, a Purcel-testvérek, meg a könyvkötő, meg az üveges testvérek például, annyira lecsítitanak, hogy utána immár természetesnek tűnik, hogy imádkozva folytassam a beszélgetést, természetesnek, hogy a hús templomokban fohászokdjak azért, hogy a füzetek sorrendje szerencsés legyen, tartósnak mutakozzon; hasonlóan imádkozom például azért is, hogy a számomra olyannyira kedves kismesterek csendéletei ne guruljanak szét, mint valami sörétes játék, az üveg alatt... Figyeld meg a nagymesterek csendéleteit. Merész gyümölcs-épitmények. A legkisebb rezgés összedöntené őket. Charden apró gyümölcsökből rak, majdnem azt mondtam, hajigál virtuóz gúlát. Cézanne viszont kezdetben éppen hogy megdönti az asztalt, ha legurulnak az almák, gondolhatta, nem érvényes a kép. Valójában valami titokzatos erő, delejesség, ez lenne a festészet titka, ami összetartja az almákat, nem engedi szétgurulni őket. Imádkozom, ne guruljanak szét a kismesterek almái, jóllehet töppedni, rothadni se kezdjenek még... Stifter szavai jutnak eszembe, valahol a *Nyárutó* elején mondja apjával kapcsolatban: *Ha sétálni mentünk, megmutatta nekünk, hogyan működik a fény és az árnyék, megmondta a tárgyak színeinek nevét, és elmagyarázta nekünk a vonalakat, amelyek mozgást idéznek elő, de amely mozgásban megint csak nyugalom lakik, s hogy e mozgásban lakó nyugalom minden műalkotás föltétele...* (Adamik Lajos fordítása) Igen, valójában azért imádkozom, hogy a kismesterek csendéleteinek mozgásában, almáiban, ott lakjon a nyugalom, ahogyan az én zavart, fájó, össze-vissza szavaimban is költözzön be, költözzön be a nyugalom, azért írom mindig újra és újra a semmis fejezeteket, prózatómböket, netán beléjük költözik a nyugalom...

De a piercinges történettel továbbra sem tudtam egy tapodtat sem mozdulni. Igaz, a piercinges történet ügyében nem imádkoztam a Kistemplomban, se a Barátok templomában a Fekete Máriánál, se a tanyasi oltárnál, még csak az összedöntött oltárnál, vagy az újabban megállóhelyül kiválasztott, a szik kopásai között váratlanul mutatkozó, egyértelműen dürreri nagy fűcsomóknál sem. Jóllehet kellett volna, hiszen szemérmemről volt szó, egész életemben szemérmemmel küzdöttem, lévén egy pirulékony, reszketeg (ahogy T. Olivér mondta) szégyenletesen szemérmetes

figura. Pedig emlékszem, egyszer Berlin után, Győrben, a MEDIAWAVE idején én, határon túli tahó, akit, igaz, ott, egy szép, öreg, fekete blues énekesrel együtt (akiről majd a *Hollywood kuss legyen!* című vers íródik, s ott, nyomban fel is olvastatik), a Párhuzamos kultúrák kitüntetésben részesítettek volt éppen, megkértem egyik te-leaggatott kis barátnőmet, vezessen már el valami piercing szalonba. Elvezetett. De ott én sajnos meg se tudtam szólalni. Pirongtam csupán.

Pirong, akárha egy Piroszmani festette cégtáblán: pirong a piercing szalonban. Igen, csak pirongtam, szemérmeskedtem, ahogy Jonathán megjegyezte, jóval, de jóval hősöm színvonala alatt. Ez az egyik centrális kérdés, mondta könyörtelenül le-csapva Regény Misu, amikor később már Palicsfürdő vidéki metafizikumában (az *Üres tékában*), elmeséltem nekik a piercing szalonban tett látogatást: hetyegsz a fő-hősöddel, T. Olivér, Kafka Feri, Palicsi P. Howard, Vad Jocó háta mögött bujkálsz, a privát életben meg csupa sutaság vagy. Igaz, jegyezgettem ezt-azt, jöllehet semmi lényegeset. Azt persze nem kérhettem kis barátnőmtől, tetessen már magának egy új szeméremékszert a kedvemért, hogy jobban szemügyre vehessem az operációt, közel hajolva, szinte beledugva az orromat, feljegyezhessem, lekottázhassam a szisszenéseket, jajgatásokat, a piercingesek talán nem is jajgatnak, sőt talán éppen hogy élvezkednek, feljegyezgessem a szakkifejezéseket, netán szerezzek is egy-két műszert, nikkelfogót, nikkell kulcsocskát, valami használt, illatos, pinaszagú pier-cinghulladékot. Különös, de az akkor még nem jutott eszembe, hogy magamnak is tetessek. Ezen sokat tűnődtem később. Mert ha akkor egy hirtelen, merész elhatá-rozással letoltam volna a nadrágomat, tetettem volna magamnak piercinget, már rég befejezhettem volna a *Berlini tört*, be, sorban mindegyik változatát, *A hódi vasat* is a görénnyel, noha Regény Misu semmi értelmét sem látja e sok változatnak, hi-szen szerinte csak a lényegtelen dolgok változnak, hiába bizonygatja neki Jonathán, hogy ki tudja, az Isten talán éppen e jelentéktelenségekben, e semmis dolgokban rejtőzik, mint például *A kis, zöld papírhordó*, illetve *A kesztyű* című fejezetek ama ré-gi, elkoptatott ráspolyában, vagy Nagy József szaratovi görbe, rozsdás szögében... Aztán idővel azok a győri jegyzetek is elveszelődtek, nem vezettem be őket egyik tékába, naplókönyvbe se, nem kötöttem egybe őket, ilyen formában nem vittem be egyik komputerbe, nem másoltam, raktam át egyik USB kütyüre sem, hiszen ki tud-ja követni a kütyük változását, szédületes fejlődését, ki tudja megjegyezni ilyen-olyan színét. És ahogy újra olvasgatni kezdtem valamelyik változatot, hirtelen egy-értelművé lett: végső ideje ismét elmenni egy komoly, pesti piercing szalonba. Szí-vesebben mentem volna egy belgrádi piercing szalonba, ugyanis ott mintha kevésbé lennének nyálasak a fiúk, de magyar szakkifejezésekre van szükségem, mert hát ugye, egy kisebbségi írónak is le kell tudnia írni egy piercing-berakást, függetlenül attól, van-e a határon túl magyar nyelvű piercingszalon avagy nincs, annál is inkább, mivel újabban bizonyos népi, illetve törzsi vonatkozásai is mutatkozni kezdtek a piercingnek mint olyannak, hiszen valóban onnan, a törzsi világból köszönt volt vissza nekünk, napok kérdése és berobbannak a magyaros piercingek is...

És immár azt kellett konstatálnom, tényleg nincs más hátra, magamat kell megdrótoztatni. Legalább egy-egy piercinget helyeztetni a szemöldökömbbe, ajkamba, nyelvembe. Hiszen sokkal egyszerűbb megoldás lenne egy nyelvféket szúratni a nyelvem alá, és kevésbé életveszélyes, mint valami állandó spatulával leszorítatni, tőben kitépni, kivágni nyelvemet, ahogy mondani szoktam, anya-, nevezetesen észak-bácskai tájnyelvemet... Megcsömörlöttem a beszédetől. Gondoltam, elmondom, egybemondom a kisebbségi, pontosabban a nem kisebbségi kisebbségi író történetét, bizonyítván szellemisége független, jóllehet hét tőrrel átjárt voltát, tiblábolását, táncát a hódi vasak között, körüljárva világi történetét. Hol Belgrádban – Nándorfehérvárott beszéltem, istenem, milyen boldogan utaztam mindig Nándorfehérvárra, akárha egy eltévedt vitéz, Vitéz nagyanyám büszke lett volna rám, ha lát a meredek Balkán utcán kapaszkodni vagy a Kalimegdánon sétálni éppen, igen, mint egy vitéz, ám nem hódító, hanem egy éppen hazatérő, hosszú portyáiról hazatérő vitéz. Hol Podgoricán, Ljubljanában, Zágrábban, illetve hát Tatán, Szekszárdon, Akasztón, Tapolcán, Szentesen vagy Veszprémben, ha nem éppen Pozsonyban, Kolozsvárott, Eszéken vagy Lendván értekeztem, demonstrálva a görcsösen bezárkózó kisebbségi stratégiákból való kihajolást, szép, nagy ívben való kihajolást, noha mindenhol ott a tábla, mint a vasúti kocsik ablakain, mindenhol ott a tábla:

KIHAJOLNI VESZÉLYES

A szlovákok Adria-szeretetéről értekezve példának okáért arról beszéltem, hogyan bukkantam volt Brač szigetén egy különös kis szlovák kolóniára valahol fenn a csodálatos pomagránátligetek fényesre koptatott kis barlangjaiban. Valójában szamarak lakhattak egykor, az emberek után, azokban a ragyogó barlangokban, azok koptathatták olyan porcelánszerűvé a szentek celláit idéző kis lakokat, márvány alkóvokat, igen, különös mód éppen ott fenn, közel az ősi kőkaptárakhoz. És ezt a témát folytatva, a szlovákok Adria-festészetéről, egy mediterrán festőről beszéltem, akít a magyarok és a szlovákok is egyként magukénak tudnak, és se maga, se gyerekei nem tudták eldönteni, magyar tengerfestő avagy szlovák tengerfestő, arról, milyen szép is az, hiszen ahhoz, hogy egy tengert, még egy kis beltengert is, amilyen a miénk, az Adria, körülöleljünk, sokan kell lennünk, ott kell állnunk magyaroknak és szlovákoknak is. Mind többet tűnődtem azon, valóban kivágom és megúsztatom nyelvem a Kárpát-medencében, mert noha kis, azúr beltengerünkre specializáltam, a Fekete-tengert is forszírozom, különösen amióta megjártam Targu Jiut, valamint amióta szomszédom, Félix, ott, a Duna-deltában egy jelentős film főszerepét játszotta volt (majd Cannes-ba megy vele stb.), hiszen én medencékkel is foglalkozom, a marinafestészet mellett, éppen a medencefestészet a specialitásom (Hockney, Bem stb.), szóval kivágtam nyelvem a Kárpát-medencében (barátom kisfia kérdezi édesanyját, hol a papa, elment a medencébe, mire a kisgyerek felkapja a fejét, a Kárpát-medencébe?!) történő utolsó körbehordozása, körbeúsztatása közben, mint valami csoda csillant meg e csöpp ékszer, a nyelvfék lehetőségessége. Mármint a fék nyelv-

vembe, anyanyelvembe, észak-bácskai tájnyelvembe, tájnyelvem alatt lévő bőrda-rabkába való csíptetése, implantálása.

Istenem, egy új, ékes nyelv! Amely képes lesz a kisebbségi szemérmert méltón felmutatni. Feloldani. A kisebbségi irodalom szűzhártyáját átszakítani. Anélkül, hogy berlini törrel, hódi vassal kelljen felszúrni, berlini törbe, hódi vasba kelljen magadnak is beledőlni.

Szóval, kezdett egyértelművé válni, szeméremékszer kell rakatnom. Legalább egyet becsípetni. Meg akár aztán inaskodni is egy ideig abban a szalonban. Végére járni a piercingnek. Végére a szeméremékszernek mint olyanoknak.

Elkészíteni az ÚJ TOLNAI VILÁGLEXIKON *Szeméremékszer* szócikkét. El, szótárát. A Tolnai-féle szeméremékszer szótárt. Azt hiszem, Tolnai Simon bácsi is büszke lenne rám a túlvilágon. Egyszer arról álmodtam, Tolnai Simon bácsi összefut a túlvilágon Kosztolányi Dezsővel, a lexikon egyik főmunkatársával, s ujjongva mesél neki a Tolnai-féle szeméremékszer szótárról, magyarázza Desirének, valami délvidéki csávó készítette...

Most itt tartok valahol, agg, perverz gyanús vidéki (kisebbségi-határon túli) költő. Itt tartok, 75 évesen. Igen, itt állok központi dilemmával. Becsípetni, nem csípetni be? Sajnálom, hogy akkor ott, Győrött, nem kérdeztem a neves, öreg, fekete blues énekest (ócskatelepes barátjának a kutyáját hívták volt Hollywoodnak, azt kussolatja refrénszerűen végig a versben.), nem kérdeztem volt meg, ő kidíszíttette-e férfitagját? Ha igen, ő biztosan minden szemérmeskedés nélkül meg is mutatta volna nekem, akárha egy ében basszusklarinetot helyezve a Komédiás nevű étterem, ott étkeztünk volt ugyanis rendszeresen, asztalán keresztbe fektetve.

Becsípetni, nem csípetni be még a prosztataoperáció előtt? Mert idős korban immár nagyon közel kerül a kettő: a piercing és a prosztata. (T. Olivér is sajnálja, hogy amikor kivették az egyik veséjét és az epehólyagját, nem fúratta meg egyben a prosztatáját is.) Ezeket a kérdéseket valamiféleképpen együtt kell tudni kezelni. Nyelviileg kezelni, finoman alliterálva felmutatni.

A minap rég nem látott kedves, ifjú barátom, megszeppenve kissé 75 évetől, agg voltomtól, attól hogy immár holmiféle aggastyán pózokat gyakorolok – ami nekünk, ugye, mondta, Füst Milán, illetve Déry *Kedves bópeerje* után nem is olyan nehéz –, afelől tudakolózott, hogyan vagyok, miféle problémákkal küzdök, mármint mivel is küzd egy mikro kisebbség neves, agg költője? Hát, mondtam, nem könnyű, nem könnyű neki... A legnagyobb problémám, ami egyben poétikai, illetve prózapoétikai kérdés is (amióta a prózapoétikai kérdéseket átruháztam Regény Misura, amióta nem kell szerkesztgetnem, ki-kiszólni hőseim mögül s a többi, amióta T. Olivér is már a regény komisszárjaként aposztrofálja őt, azóta mondok ilyesmiket), most éppen az, mondtam ifjú barátomnak, majd kicsit kivártam, amíg kíváncsiságában nagyra nem tátja a száját, és akkor folytattam, a legnagyobb problémám most éppen az: csíptessek-e magamnak szeméremékszer?

Szóval, hogy újradelejeztessen-e magam? Nem engedtem szóhoz jutni, azonnal arról kezdtem értekezni neki, hogy Kosztolányi egyik központi kategóriája, költői kategóriája éppen a delej, a delejesség mint olyan, meg arról is meséltem neki, hogyan álldogálok olykor Budapesten a Delej utcában... Szóval, arra gondolok, hogy a piercingek is netán valami általános delejességgel bírnak. És ez a delejesség netán átsegít a merevedési, a prosztata és herezacskó problémákon is. (Valamelyik éjszaka T. Olivérnek kisebb magömlése volt, régen nem volt már, ám most azt kellett látnia gatyáján valami rozsdás, netán véres foltok maradtak, T. Olivér megrettent, istenem, lehetséges már elrothadtak a heréim?!)

Egyszóval elakadtam prózadarabjaimmal, s ha ki akarom rántani őket a kátyúból, a saját magam állította csapdákból, hódi vasakból, görénytőrökből, magyaráztam elképedt barátomnak, be kell merészkednem egy piercing szalonba – méghozzá Budapesten. A belvárosban valahol. És talán még a sajtót, legalább a *Literát* is meghívni az operációra. Ők ugyanis azonnal képeket is tudnának továbbítani a többi kisebbség felé, mert a határon túli kisebbség igen vizsla a hasonló dolgokra. Afféle kis performanszot csinálni (noha igaz, az eredeti prózaszöveg, különösen amíg meg nem sokszorozódott, egy régimódi, szikár kisregény akart volna lenni. Berlinben annak indult legalábbis. Egy szikár, majd még tovább zsugorított regényfőtosznak. De aztán mellékágakra kezdett szakadozni, majd rohamosan tovább foszlani). Ráolvassni a szöveget szeméremékszerem, megdelejeztetésem képeire. Igen, a *Litera* ezt megcsinálná, szépen meg tudná csinálni nekem, de akár a Sennyei Tibi is fel tudná venni kis masináival, ha nem valahol Szingapúrban matat éppen ő is egy piercing szalon környékén.

Ergo, a minoritás agg (75 éves) költője szeméremékszereket csípet körben a fitymájára. Pontosabban, akárha csapággal, agancsgyönggyel koszorúztatná magát, koszorús költő, ugyanis olyan változat is van, amikor holmiféle golyóbisokat, netán igazgyöngyöket ültetnek körben a bőr alá, a fitymába de facto.

Persze különben a tanyavilágban is terjed a piercing. Ahogy, mint jeleztem, a mobil is mind fontosabb szerephez jut a pásztorvilágban, népzeneészek körében (nem egyszer hallani a bandák mobilját, ahogyan belecsörög a csárdásba). Nincs kizárva, a néprajzosok már foglalkoznak is ezzel a jelenséggel, domináns új népművészettel, nem tudom gyűjtik-e már a néprajzi múzeumok azokat az elnyűtt, kicsit már meg is faragott maroktelefonokat, a használt piercingeket, tájjellegű szeméremékszer típusokat, amelyeket talán éppen U-szögből, netán disznókapocsból alakítottak volt át.

Szóval az U-szögeket, elnézést a kitérőért, mondaná T. Olivér, meg az ácsceruzákat behordom a szobába, a tisztaszoba nagy asztalára. Utoljára, amikor Pesten jártam, ritkán járok Pesten, a PIM-ből (Petőfi Irodalmi Múzeum), ahol a Kosztolányi-fotók kapcsán Kosztolányiról beszélünk, én arról a fényképről, amelyen Kosztolányit a

TOLNAI VILÁGLEXIKON szerkesztői, illetve Tolnai Simon társaságában látni, még itt, még nem a túlvilágon, valamint Kosztolányi és a cukor témájáról. Kosztolányi édes lényéről. Édes filozófiájáról. No meg el ne felejtsem, Kanizsai Ferenc nemzeti-szín dobozáról írt fantasztikus sorairól is tettem említést. Arról a különös nemzeti-szín dobozról, amelyben köhögés elleni port tartottak egykor, most pedig egy cserebogarat tart benne foglyul a kisdíák, s mivel úgy érzi, ez az egyetlen bűne – halálos bűne, gyónás előtt kinyitja a templomban a nemzetiszín skatulyát. Afféle performanszként szerettem volna kinyitni, ki úgy általában a nemzetiszín skatulyát:

Cserebogár, sárga cserebogár...

És akkor ott a PIM-ben, a szünetben, a szünet után Forgách András regényét készülték bemutatni a szomszéd teremben, kaptam tőle egy példányt (boldogan ajánlódokztam később Rózának, aki nagy híve Andrásnak), a múzeum szuvenírjei, szatyrok, zacskók, áfások között teljesen véletlenül fehér ácsceruzákat pillantottam meg. Mohón, Istenem, milyen mohón kaptam utánuk. Csak később vettem észre, Móricz Zsigmond autogramja olvasható az oldalukon. Vásároltam egyet-egyet a mestereimnek. A három Purcel-testvérnek. Láttam, lassan kiszivárgó hallgatóim közül többen meglestek, nem értették: a hírhedt avantgardista, aki most épp az édes Kosztolányiról, Kosztolányi tortát zabáló halálraítéltjéről áriázott itt, miért vásárolja ilyen mohón a fehér ácsceruzákat – Móricz Zsigmond ácsceruzáit?!

Ha mestert mondok, én valamelyik Purcel-testvérrre, netán a zárai röptér világosítását felügyelő villanyszerelő rokonokra gondolok, nagyon megszerettem őket, de persze Móricz irányában is teszek egy-két gesztust ugyanakkor, hiszen a tanyán évtizedek óta itt látható a szüette vesszőgarnitúra fölé rajpszögeve Rippl-Rónay jubileumi plakátként kinyomtatott pasztell Móricz-portréja (a Babits-, meg Szabó Lőrinc-portrék mintha jobbakk lennének, ez egy kicsit puhának, túl tokásnak tűnik, nem tudom), ugyanis a magyar irodalom egyik csúcsa számomra mindig is a *Barbárok* volt. Végső ideje lenne már utána nézni, hogyan is elemezték az idők folyamán a Móricz-szakértők. A *Barbárok* különben, mondta egyszer Regény Misunak T. Olivér, a magyar irodalom egyik alapszövege, ha jobban belegondolok, mondta akkor T. Olivér, csak a *Beszélgetések Sheryl Suttonnal*-t, meg a *Fuhasosokat* látom a közelében...

A középső Purcel, láttam később, azonnal használni kezdte a fehér ácsceruzát. A másik a füle mögé tűzte, de nem használta. A harmadik a kredencben, egy gyűdi pohárba állította, mint mondta, eltette emlékébe.

A *Fadrót*ot, majd folytatásaként, az *Ironerdőt* írva, az írók ceruzájának témájára, illetve egyes írók ceruza-témájú írásaira variálva, Móriczot nem említettem volt. Hanem Molnár Ferencet például, aki szerelmes volt apró, színes ceruzacsonkjaiába. Neveket adott nekik, becézte, kirakta őket napozni az Azúr-partra.

A nagy magyar író kirakja ceruzacsonkjait napozni az Azúr-partra. (Hányszor kiraktam én is őket az Adria partjára, a szó szoros értelemben körberaktam, körbeszórtam velük az Adriát.)

Igaz, Veres Péter is apró ceruzacsonkot hordott a lajbija zsebében; egyszer, meséltem már, amikor meglátogatta a Symposion szerkesztőségét, akkor is első dolga volt a lajbiból előkaparni kis ceruzacsonkját.

De én a PIM-ben akkor elfelejtettem, illetve hát nem volt idő, fél óra múlva már indultunk is vissza, haza Palics-fürdőre, majd ki járásszéli tanyánkra, megkérdezni a muzeológusokat, miért is éppen Móricz Zsigmond autogramja került a fehér ácsceruzák oldalára, ugyanis lényegében járatlan voltam a dologban. Noha azt persze tudtam, hogy édesapja ács volt. Szóval nem érkeztem tudakolózni, van-e valami szövege Móricznak, biztosan van, kinek, ha neki nem, ahol külön utal az ácsceruzára, netán külön is értekezik az ácsceruzáról mint olyanról, de mondom, nem maradt időm ebbe az irányba tudakolózni. Nekem hirtelen csak Schöpflin Móricz-jellemzése jutott eszembe akkor ott a PIM-ben, amikor elpakoltam a fehér ácsceruzákat, majd a PIM mögött beültem Jutka mellé a kocsiba.

Ha az ember leányfalusi nyaralójában látta, vászonruhában, hanyagul öltözve, szalmakalappal a fején, egy falusi ácsmester képét mutatta, amilyen az apja volt, szinte hiányzott a colstok kabátja felső zsebéből, füle mögül az ácsceruza.

Különös Móricz nevének ilyenfajta felbukkanása, jóllehet egyáltalán nem váratlan. Azzal kezdődött, hogy Kosztolányi említett füredi verse kapcsán, mármint ahogyan egy hangot üt meg, majd újra megüti, amit különben egyszer a helyszínen, Füreden is megszólaltattam, Kosztolányi zongorához való viszonyáról elaborálva, azt bizonygatva, vidéki zongora az is, semmi különbség a palicsi-szabadkai és a füredi zongora között, amelyen nála különben majd mindig a *Sonata pathétique*-t játszzák, s egy-két példát hoztam fel a zongora magyar irodalomban játszott szerepéről, s magam számára is meglepetésként konstatáltam, hogy a magyar irodalomban, ez valóban igen meglepő, tényleg, ezt senki se várná: éppen Móricz írt legszebben, legigazabban a zongoráról.

Persze vidéki zongora az övé is, egy hosszú, sárga zongora, amelynek a billentyűi is ósárgák és mégis, már az, ahogyan a tanító felesége kotta nélkül nekimegy a billentyűknek, valami egyedülállót ígér. És valóban, valami új zene szólal itt meg 1911-ben, talán nem teljesen függetlenül Bartóktól, gondolom én, noha Móricz itt majd más felé igyekszik, jóllehet egyáltalán nem, a vidéki lélek érdeklí. Bár én Móricz és a zene viszonyát illetően is teljesen járatlan vagyok, mégis szeretném jelezni azt a dimenzióját e zongorázásnak, amelyet odahelyeztem valahová Csáth első Bartók-szövegei mellé, annál is inkább, mivel 1911-ben Bartók éppen Szabadkán koncertezett...

Az asszony mereven kinyújtott ujjakkal, mint a dobverőkkel, rávert a billentyűkre, amelyek kétségbeesetten s kissé összevissza kezdtek lármázni. Valami csodálatos volt ez a zongorázás, olyan szapora és olyan rettenthetetlen, mint egy huszárattak, és va-

lami bámulatosan határozott kakofónia keletkezett, amelynek nem volt egy ép hangja, de imponálóbb volt minden zenénél, amit valaha hallott.

Azután az asszony dalolni kezd, ahogy Móricz mondja, újabb zongorai műtét következett:

*Mikor megyek hazafelé,
Hasad az ég háromfelé...*

Dalolta az asszonyka, s az albíró nézte, nem a zongorával történik-e ez a baleset. Az asszony kissé falusiasan dalolt, de csinos volt, amint ott ült a zongora előtt, s felvetve fejét szelíden, mosolygósan hajladoxva dalolt, s közben nyílegyenes ujjacskáival olyan önkéntelenül és magafeledten pörgette az ósárga billentyűket, mintha ez egészen rendjén való volna.

Nagy erőprodukciónak látszott a zongorázás, ahogyan az asszony csinálta. A me-reven kinyújtott ujjak csupán a felső ízben, a kézfejnél mozogtak, s hiányzott az a grácia a mozgásukban, amelyet a billentyűkre lehulló, szinte hervadt női kezek tudnak adni.

De hogy játszik ez az asszony!, mondta magában nemegyszer, s hiába figyelt a zenére, nem értette meg a dalok egyhangúságát. Mintha mindnek sajtyszerűen ugyanaz volna a kísérete. Felállott s odalépett az asszony mögé.

Hosszan elnézte a szaporázó ujjakat, s egyszerre csak rájött a titokra. Az asszony nagyszerűen megoldotta a saját élete zenéjének titkát.

Tíz év múlva, Thomas Mann Móricznál tett látogatása után – amikor is Thomas Mann összekeveri Móriczot Tóth Árpáddal, aki csak fordítóként szerepelt akkor ott, jóllehet akár őt is meglátogathatta volna Thomas Mann –, *Az Isten háta mögött* németül is megjelent, s én újra és újra elolvasva a regénynek ezt a jelenetét, arra gondoltam, ez a zongorázás – ez a zene, és a Kosztolányi füredi versében felhangzó új leütés (*Újra megüti*) sem történhetett volna meg Bartók és Csáth nélkül. (Kosztolányit, mint jeleztem, különben inkább az itt említett hervadt női kezek játéka érdekelte.) A regény e részlete minden bizonnyal még Thomas Mann figyelmét is felkelthette, annál is inkább, mivel jól ismerte Bartókot, és talán Thomas Mann is megérezhette, így csak ott írhatnak a zongoráról, a zenéről, ahol egy zeneszerzői, pontosabban pianista géniusz Liszt nyomán már radikalizálta volt a dolgokat. Ha jobban belegondolunk, kevés helyen tudtak többet a zongoráról, mint Liszt és Bartók hazájában, tehát Magyarországon. Itt külön ki kellene térnünk arra a jelenetre, amikor Thomas Mann Lukács szüleinél a zongoránál ülő Bartókot arra kéri, magyarázza el neki, miért kell Lisztre mint nagy zeneszerzőre tekintenünk. Különös, nagyon különös, mert Liszt azóta is folyamatosan nő, egyre csak nő és nő... És az igazi választ majd csak Dukay Barnabás adja meg, ha jól számolom 100 év múlva *Szemben a leáldozó nappal* című könyvében.

Még ennél is izgalmasabb feladat lenne egy dolgozatban összevetni a *Barbárokat* az *Allegro barbaróval*, ugyanis nekem mind inkább az a gyanúm, a fenti zongorázás valójában egy az egyben Bartók játékanak leírása. Utána kell néznem, Móricz hallot-

ta-e, látta-e akkor már Bartókot játszani. Igaz, lehetséges, már létezik ilyen dolgozat, már léteznek ilyen dolgozatok. Olykor úgy tűnik, már magam is olvastam volt egy ilyen Móricz-szöveget, amikor Ferenczy Béni Bartók-rajzával foglalkoztam.

Noha egész gyűjteményem van ácsceruza csonkokból, mégis mindig nagy örömet jelent számomra ácsceruza csonkokat találni. Talán csak a radírgumis, tojássárga USA-ceruzákhoz, ahogy én mondom, Ginsberg ceruzáihoz (melyek közül, amíg ő Kínát járta, én egyet, egy MONGOLT magamhoz vettem, magamnál felejtettem – ellop-tam volt íróasztaláról, amikor aztán visszatért Kínából, s József Attilához való viszonyomról faggatott, szégyenlettem bevallani, és visszaszármasztatni neki), meg újabban a már eleve csonkként gyártott kis, faszín IKEA-ceruzákhoz kötődöm még hasonlóan, amelyekből noha mindig több marokkal hoz nekem Jutka, még sincs sosem elég, ha éppen ledőlök egy könyvvel, bosszankodásomra, sosincs kéznél aláhúzásra, jegyzetelésre alkalmas ceruza.

Most, a Purcel-testvérek távozásakor, számomra a problémát inkább az jelenti, hogy tulajdonképpen nem tudok ácsceruzát hegyezni. Csak úgy gyalun avagy szekerce élén. Igaz, a gyalu és a szekerce élét sem tudom megélesíteni, megfenni, kiköszörölni igazán, anélkül pedig hiába is próbálkozom gyalun, szekercén ácsceruzát hegyezni.... Milyen író az, kérdezte Puhaleket Vad Jocó, aki nem tud ceruzát gyalun, szekercén hegyezni?! Én is épp azt kérdem, mondtam. Mit, kérdezte Jocó és Puhalek. Azt, hogy milyen író az?

Egy könyvet olvasok például most is. Egy lavór vérről van szó benne. És szeretném megjelölni, körülrajzolni. Ezt a lavór vért. Aztán meg a jégről olvasok abban a könyvben valamit. Azt is szeretném megjelölni. Ezt a jeget. De még véletlen sem látok írót a láthatáron, jöllehet, mint mondtam, gyűjtöm őket, és meg is írtam volt egész erdejüket. Németországban cédruserdők, irónfák, írja Kosztolányi. Ebből készül az irón. Olyanok a hatalmas szálfák, mintha óriások irónjai volnának, stb.

Éppen a napokban láttam ismét régi házunk helyén épült (a városháza mellett a város egyik centrális pontjáról van szó), ám lassan lepusztuló áruház mögött, a gazzal benőtt, érintetlen jégvermet. Különös dolog, hogy a város központjában több mint fél évszázadon keresztül így, ilyen érintetlenül megőrződött gyermekkorom jégverme. Akár azt is gondolhatnám, gyerekkoromat jegelték így. Ott. Igen, mintha csak nekem őrizték volna meg azt a jégvermet. Minden bizonnyal a város maga. A város, szeretett városom megőrizte szülöttjének a leégett háza helyére épített áruház mögötti régi jégvermet. Szép tőle, szülővárosomtól, gondolom. Meg titkon arra is gondolok, így származtatja vissza az áruházat, jégvermestől. Vagy csak a jégvermet származtatja vissza? Nem tudom. De annak is nagyon megörölnék. Lenne egy jégvermem. Minden alkalommal, ha arra haladunk el, szólni akarok Jutkának, álljon meg. Be szeretnék menni, alá szeretnék szállni gyerekkorom, a nagy tűz és a

nagy építkezés ellenére változatlanul megmaradt jégvermébe. Talán a Tisza hátából vágott vakító gyémánt tömbök azok, amelyek még mindig ott sorakoznak lesózva a nádrétegek alatt. Ha behatolnék, be fogok hatolni, biztosan megtalálnám azt az abszolút gyémánt paralelepipedont, amely a puszpáng paralelepipedonnal, a paralelepipedonná csiszolt Bíborhegygel, a bíborparalelepipedonnal és titkosított (félig imaginárius) irodalmi díjam szobrocskája alá vágatott, fekete, Indiából Itálián át Szerbiába behozott gránit paralelepipedonnal az én geometrizmusom, egy abszolút formátlan csicsóka- (karfiol- és löszbaba-)forma figura geometrizmusának tulajdonképpeni letéteményese, fedezete... Megemlítettem volt mestereinknek, a Purceltestvéreknek is azt a különös, elhagyott jégvermet városkánk közepén. És a jég Tiszából való egykori kitermeléséről kezdtünk beszélgetni, majd elmeséltem nekik, hogyan hűtötték volt egykor a pesti Operát, ahol különben az első vasfüggöny is aláereszkedett volt, mert az ilyen dolgok az égből ereszkednek alá. (Elég, ha csak Tanaka, a nagy butoh táncos égből aláereszkedő, egyetlen szál szögesdrótjára gondolunk. Lásd a *Szögesdrót* című füzetben. Ezek szerint, kérdeztem Tanakát az előadás után, az Isten eresztette volt alá a szögesdrótot az embernek, kíváncsi volt, ugyan mit kezd vele? Tanaka nem mondta, hogy nem.) Hogyan csúsztak egykor a padló alatti favályúkban, amelyek még ma is érintetlenül megőrződtek, a lassan olvadó jégtömbök. Az ember megkívánja ezt az ősi hűtőrendszert. Egészen más zene, előadás volt az, ama alatt lassan csúszó jégtömbökkel, mint ma, az ún. klímaberendezések zsongása mellett, mert hát ne gondoljuk, hogy Mozartot halljuk, a klímaberendezést halljuk... Még nem jártak ott, a pesti Operában, mondták a Purceltestvérek. Látni mintha látták volna. Ők csak focimeccsre jártak volt fel a Népstadionba, meg egyszer a Dózsa György utcán a Paprikában látták Antal Imrét, oda is ült hozzájuk, bácskaiakhoz, de az Operában nem jártak.

Elfelejtettem említeni, Cvetajeváról olvasok egy könyvet. Abban van ez a lavór vér, a jég. Meg, immár egy előkerült ácsceruza csonkkal a kezemben, azt is olvasom: *Cvetajeva nem tudott úszni*. Megjelölöm tehát: *Cvetajeva nem tudott úszni*. S megjelölöm azt is, ami számomra szinte szenzációként hat, de csak később értem meg, jól lehet Orléans egyike azon városoknak, ahol már hosszú évek óta otthonosan mozgunk. Ahol Nagy József színháza mellett lakik, lakása van ott legalábbis Döbrei Dénesnek és Heninek, meg Tickmayer Öcsi, a zeneszerző is ott él, meg Peti, meg Melinda és Iringó is ott él, valamint immár Ugrinov Ružo, ikertestvérem is szintén ott él. És fel is voltam készítve: nem rég olvastam Mészölynek az Orléans-i Szűz kapcsán felhalmozott jegyzeteit, meg Hudi Mozgó Háza *Orléans-i szűz* című előadásának próbáin is többször részt vettem, előadásait is többször láttam, láttam még a péterváradai erődben is.

Cvetajeva férje, Szergej Efron, statisztált Dreyer *Jeanne d'Arc szenvedései* című filmjében.

Sokszor láttam ezt az alapfilmet. És emlékezni is vélek szép, markáns, szőke profilokra; meg voltam győződve, skandinávok, valamiféle vikingek. Persze a dolog

szenzációja az, hogy Dreyer *Orléans-i szűzében* Artaud is játszott egy kisebb szerepet. Ám Cvetajeváék nem látták a filmet, legalább is nincs róla adat, de Efron – a hatyúnak nevezett fehérgárdista, akiből később a CSEKA profi kémje, sőt profi gyilkosa, ergo hatyúnyaka lett –, kellett hogy találkozzon vele, mármint Artaud-val, netán szót is váltottak, netán beszélt is róla Cvetajevának, hogy a filmezésen találkozott egy különös emberrel, akárha Dosztojevszkij regényéből... De az is lehetséges, már nem vehették észre egymást, mindketten rabjai voltak saját sorsuknak, őrületüknek, immár mind a ketten valóban Dosztojevszkij-hősökként (sőt, mondaná T. Olivér). Igaz, Efron valódi filmes és színészi maximumát egy másik szerepéhez kötik a szakértők. Szóke Kati azt írta nekem, hogy legnagyobb szerepe Maurice Gleize és Marco de Gastyne *La madone des sleepings* című filmjében volt, ahol egy halálraítéltet alakított a batumi börtönben, jóllehet ez is csak 12 másodpercig tartott, mégis, akárha előrevetítette volna sorsát. (Oroszul kiadták levelezését, említette Kati, sőt kisprózáit is.) És ha már szóba került Dreyer *Orléans-i Szűze*, akkor Bresson *Orléans-i Szűze* is kerüljön szóba. És ha Bresson, akkor igazolt volt Mészöly Miklóst említeni, mert Mészöly is egy Dreyer-Bresson-féle művész, rendező, színész, az ő papírja is éppen úgy izzik, mint Bikácsy szerint Dreyer vászna. Bikácsy azt írja ugyanis, hogy Dreyer *Jeanne d'Arc*-jának vászna szinte izzott és zokogott a fékezhetetlen szenvedélyektől. Bikácsy írja le azt is, hogy Godard *Éli az életét* című filmjében Nana moziban ül, Dreyer *Jeanne d'Arc*-ját nézi, épp Antonin Artaud-t látjuk, majd Falconetti arcát nagyközeliben, és a feliratot: „A halál”. Nana arcán könnyek csorognak...

És még egy idézet Bikácsy könyvének Rohmer-fejezetéből is, igen, ha leveszem Bikácsy könyvét, mindig belefeledkezem, ifjúságomat olvasom, jóllehet mire mindent kimásolom *Tanyasi tékámból*, Rohmer épp meghal (és szép szöveg jelenik meg róla és szerb munkatársáról, színésznőjéről a *Политика*-ban): *Rohmer filmjében, gyakran kell ismételni, sokat beszélnek. Ő maga azonban titoktartóan néma. Árulkodó, hogy a francia iskolatelevízió egy kitűnő sorozatában (Korunk filmművészei) a Jeanne d'Arc rendezőjéről, Carl Theodor Dreyerről készített példaadó portréfilmet. A hetedik művészet legnagyobb magányosáról.*

Szóval ezért, ilyen dolgok miatt kellene a ceruzák, ceruzacsonkok, hogy ezeket az összefüggéseket, bonyolult összefüggérendszeret jelezzem, jelekkel láthassam el. Már csak azért is, mert a *Fadrót* és az egész *Ironerdő* is tulajdonképpen Artaud és Artaud ceruzája (*Artaud ceruzája*) felé tendál. Rilke nénikéjének ijesztően hosszú, vékony ceruzájától indulva, amelynél csak a kis Nabokov ceruzája hosszabb.

Igen, Nabokov ceruzája a leghosszabb ceruza az irodalomban. Sokáig azt hittem, Rilkéé a leghosszabb. Valójában egy óriási, kirakati reklámceruzáról van szó, amelyet a kis beteg Nabokovnak megvásárolt és hazaszállított az édesanyja.

És akkor most a tárgyról bebizonyosodott, hogy egy óriási, sokszögű Faber ceruza, négy láb hosszú és ennek megfelelően vastag. Eddig a bolt kirakatában lógott bemu-

tatódarabként, és anyám feltételezte, hogy vágyom rá, úgy, ahogy minden nem elérhető dologra vágytam. A boltost rávette, hogy hívja fel az egyik meghatalmazottat, „doktor” Libnert (mintha csak a tranzakció valóban patológiai jelentőséggel bírt volna). Egy rettenetes pillanatig azon tűnődtem, vajon a hegye valódi grafitból van-e. Abból volt. Néhány évvel később elégedetten állapítottam meg, miután lyukat fúrtam az oldalába, hogy a ceruzabél az egész hosszúságában megvan – a dadaizmus tökéletes esete volt Faber és dr. Libner részéről... (Pap Vera-Ágnes fordítása) Nabokov ceruzájához most még csak azt szeretném hozzáfűzni, hogy 70. születésnapomra, Gyöngyitől egy kis Nabokov-cetlit, kártyát kaptam volt ajándékba, a nagy író utolsó, befejezetlenül maradt művéből, a *The Original of Lauraból*, néhány ceruzával írt, javítgatott Nabokov-mondatot, éppen a lehetséges könyv lelegejéről:

Az ő férje is író, válaszolta – legalábbis bizonyos értelemben. A kövér férfiak állítólag verik a feleségüket, és a férje tényleg erőszakos volt, amikor rajtakapta, hogy a papírjai között turkál. Úgy tett, mintha odacsapna a márvány papírnehezékekkel, összezúzva ezt a vékony kis kezecskét (remegve mutatja fel a kis kezét). Pedig csak valami ostoba üzleti levelet kerestem – és legkevésbé sem akart beleolvasni az ő titokzatos (tovább idézem, immár magából az időközben magyarul is megjelent könyvből) kéziratába. Jaj dehogy, ez aztán nem az a fajta regény volt, amit az ember csak úgy összezecsap, tudod, hogy pénzt csináljon, hírnevet; inkább egy örült neurológus testamentuma, afféle Méregremekmű, mint abban a filmben.

Később, látom, még jelöltem meg helyeket a különös könyvben.

Nos, olyan íróféle. Egy bimbózó és máris rothadó író, aki, teszem én hozzá, embrionális jegyzeteket készít egy miniatűr ceruzával. *Jaj, muszáj elolvasnod! Mondta Winie, persze fikcionalizálva van meg minden, de mégis minden második sarkon szemtől szembe találkozhatsz saját magaddal. És ott van a csodálatos halálad. Hadd (új kártya) mutassam meg a csodálatos haláladat! A francba, itt a vonaton. Együtt megyünk?*

„Nem megyek sehová. Várom valakit. Semmi különös. Légy szíves, add vissza a könyvemet.”

„Jó, de egyszerűen muszáj megtalálnom neked azt a részt. Kicsivel a vége előtt van. Sikítva fogsz rajta röhögni. A leghülyébb halál a világon.”

(új kártya)

Philip Wild a délután nagy részét egy marbrosza-fa árnyékában töltötte (melyet összekevert a nyír egy dúslombú, trópusi változatával) citromos teát kortyolgatva, és embrionikus (T. Olivér főtuszszerűnek mondja) jegyzeteket készítve egy miniatűr ceruzával, mely egy miniatűr naplóhoz volt erősítve, amely mintha megoldadt volna a férfi széles, izzadt tenyerében... (Dunajcsik Mátyás fordítása)

Szóval az írón görbéje, lázgörbéje Veres Péter és Molnár Ferenc ceruzacsonkjaitól kezdve Robert Walser *Hamu, tű, ceruza és gyufaszál* című írásán át (itt van például a tű, amely köztudottan éppoly hegyes, mint amilyen hasznos, s amely nem tűri, hogy

durván bánjanak velem, mert bármily kicsi, mintha mégis tudatában volna saját értékének. Ami a kis ceruzát illeti, ő azért figyelemre méltó, mert hiszen nagyon jól tudjuk: addig hegyezzük, hegyeztetjük, míg végül már nincs mit hegyezni rajta, aztán mint a könyörtelen használatban haszontalanná vált jószágot félredobjuk, ám közben még csak véletlenül sem jut eszébe senkinek, hogy szolgálataiért egy elismerő szót vagy köszönetet mondjon. A különös az, hogy elégtételt majd W. G. Sebald fog adni Walser ceruzájának, külön értelmezve a ceruzával készített bejegyzéseket páratlan tanulmányában) Virginia Woolf londoni ceruzavásárlásán keresztül (ez a szöveg, Virginia Woolf londoni ceruzavásárlása ígért legtöbbet, de a papírkereskedés, az idős boltos házaspár szép leírásánál, a ceruza megvásárlásánál az író nő leáll, nem írja le, nem mutatja fel magát a ceruzát mint olyant, mint ahogyan például Heidegger leírja a dobozforma katedrát, Sartre a fa gyökerét, Wittgenstein pedig a róka farkú fűrész) egész idő alatt Artaud felé tendál. Nabokov legnagyobb és legkisebb írója is. Igen, számomra az irodalom összes írója arrafelé mutat, igyekszik, hogy végül Artaud írójává legyen.

Őrzök ugyanis egy fényképet. Először egy lengyel Artaud-monográfiában láttam, majd később máshol is. A képen Artaud egy kihalt, ijesztően pusztá külváros bulváráján, valahol az idegszanaszatóriuma körül talán, egy támla nélküli padon ülve barátnője mellett nagy, súlyos, sötét télikabátjában, titokban hátulról egy erősen megmarkolt hosszú (20 centiméternyi) írót szorít, szúr, döf önnön gerincébe. Ír hangtalan csikorgással a csigolyákra. Akárha Baudelaire nevezetes csigolyájára (*Emeljen ki egy csigolyát...*). Anélkül, hogy barátnője bármit is észrevenne. Mindkettőjük arca kiégett, szépen üres, semmi sem alkalmas arcjátékra, grimaszra immár: hátulról ledöfi magát, akárha egy késsel, le a hosszú (20 centiméternyi) írónnal, legyilkolja magát önnön gerincén, éppen csigolyái között hatolva önnön szívéig, de arcán már nem tükröződik semmi, barátnőjének pedig nincs tudomása róla, Artaud mit csinál a háta mögött, mármint, hogy abszolút rezzenetlen arccal éppen ledöfi magát, átdöfi immár nem létező, elégett szívét egy írónnal (20 centiméter) úgy, hogy az nem szerep, nem gesztus, nem mozdulat, nem performansz, persze lehet hogy az, de immár úgy, hogy mégsem...

Szóval, hogy folytassam az agg vidéki író nagy matatásának, mert az ácsceruza csonkok között matatva az asztalon, újfent a megnyomorított U-szögbe, netán disznókapocsba akadnak ujjaim, dilemmájának érzékeltetését: becsípetni-e a piercinget, a nyelvféket nyelvébe – anyanyelvébe, berakatni-e férfitagjának fitymájába a csapágygolyókat, igazgyöngyöket, hogy afféle agancsgyönggyé álljanak össze avagy ne?

Novellát, kisregényt (regényfőtuszt) írni egy agg kisebbségi íróról, motyogta magában T. Olivér. Aki az öregség közeledtére enyhe pánikba esik. Sőt immár meg is rémül. Halálra rémül. Mitévő legyen? Mi a teendő, kérdi Csernisevszkijjel, immár a Nabokov által megírt Csernisevszkijjel, hogy a felemlegetett nagy író egy másik regényére is utaljunk. Netán mégis hanyatlani valamelyik magyar-magyarországi, illetve

szerb politikai párt öle felé? (Mert azok is delejeznek valamiféleképpen, bizonygatja T. Olivér. A párttagok, megfigyeltem, egyik napról a másikra délcegekké lesznek, halványlila nyakkendőt kötnek, kacsacsőrű cipőben lépkednek, ők ezt persze nem delezésnek, hanem szerepvállalásnak, küldetésnek, áldozatnak tudják. T. Olivérnek mint-ha lenne is valami kisprózája, amelyben egy ilyen politikust követ kamerájával, ahogyan az ünnepi beszéd, az ünnepi ebéd után végre hazaér, leveti kacsacsőrű cipőjét, és a lavórba teszi lábait) Avagy kihúzni magát, belépni a piercing szalonba. És újradelejeztetni nyelvét. Újradelejeztetni férfitagját. Berakatni mint csapágyakat fitymájába a vidéki ócskapiacokon összegyűjtött maroknyi igazgyöngyöt, avagy a Kopeczky Gyufitól vásárolt gyöngyöket, lévén hogy ő, legszemélyesebb írónk fia, Hawaii szigetén ténylegesen belefolyt a gyöngykereskedelembé.

Az agg, világinak nevezett (csúfolt) vidéki író (jóllehet, mondom, ő libikókát szerkesztett volt a világi/vidéki megnevezésből, sokszor lehetett látni üres játszótereken, ahogyan újfent kipróbálja, leellenőrzi ezen libikókákat, önfeledten le-föl hintázik, ugyanis megtanulta ellensúly nélkül is felrúgni, már-már fellőni magát) Pestre utazik.

A Váci utcán sétál ezüstnyelű botját könnyedén forgatva, akárha egy enyhén dzsentroid Krúdy-hős, bácskai cincár búza- és disznókereskedő. Felpróbál egy szürke panamakalapot. Kisétál a Dunához. Rahmanyinov miséjének CD-jét keresi a Dunára néző, szép, patikaszerű zeneboltban. (Rahmanyinovot ő egyszer a zene Nabokovjának nevezte, és annyira megörült, amikor valós kapcsolatukról is olvashatott végre Edmund Wilson és Nabokov testes levelezéskötetében, amelyben különben végre Nabokov kék lepkékről írt dolgozatáról is olvashatott, arról például, hogy Nabokov kutatás közben 360 példány genitáliáját boncolta és írta volt le, és amely, mármint a The Nearctic Members of the Genus Lycaeides Hübner című dolgozat regényként olvasható. Továbbá Hodaszevics Párizsban megjelent Gyerzsavin-könyvéről, de ugyanakkor olvashatott arról a bizonyos, Wilsontól kölcsönkért zokniról is, mely Nabokov lábán kiszakadt, mire felesége, Vera, bevarrta a lyukat és úgy küldték vissza Wilsonék-nak, ám a mellékelt levélben Nabokov külön kitér a problémára, mivel, feltételezi, Wilson felesége, Mary minden bizonnyal másképpen, netán finomabban stoppolta volna be a zoknit, de aztán, következő levelében Wilson, nyugtázva a zokni megérkezését, megjegyzi, kitűnő a stoppolás, máris a lábán a zokni.) Az egyik antikváriumban Stanley-könyvek után matat. A másikban pedig (a pedig-gel a piercingre alliterálni, jegyzem meg) Ezra Poundról társalog az idős könyvkereskedővel, majd észrevétlen Ginsberg mesterét, Zukovskyt említi, aki Pestre utazik Serly Tiborhoz, majd az egyik Duna-parti kávézóban interjút is ad a Pesti Naplónak... Megkéri, ha netán ki tudná keresni neki a Pesti Naplóból (1933) azt a Zukovsky-interjút. Az idős könyvkereskedő észreveszi zaklatottságát, leülteti, vizet hoz neki. Mondja, a raktárban hátul van egy pamlagjuk, ha úgy érzi, ledőlhet egy kicsit...

Visszasétál a Váci utcára. Piercing szalonok előtt tiblából. A kiakasztott ismertetőkből, szórólaponról jegyzetel noteszébe. A Deák térről az Erzsébet tér felé indul, az

átjárónál kis híján elüti egy kisállat hamvasztó autója, különös, motyogja, tegnap meg egy műanyag fröccsöntő üzem autója akart elütni, nem tudom, melyiknek sikerül majd. Ahogy végre átér, megáll, a Le Méridien szálló magas épületét bámulja soká. Aztán csak áll úgy ott, akárha gutaütötte. Mintha hús víz csörgedezését hallaná. Megfordul, de nehezen jut el az agyáig, hogy a Búsuló juhász című szoboregyüttes előtt lesüllyesztett kút az, ami szólította. Hősére, barátjára, Bus Károly-Kardelre gondol. Akit olykor búsuló juhásznak nevez A Tanyasi tékában róla írt egyik hosszabb bejegyzésében, A vezérkarban le is írta az esetet – nála, Bus Kardelnál találta meg Lautréamont ernyőjét stb., majd pedig kisült, rokonok tulajdonképpen. Rokona hősenek. Hogyan is van ez akkor?, tűnődik most is. Bus tehát ő is. Busuló juhász...

Megörült a kissé, igaz, durván, illetve rosszul öntött báránnyáknak furulyázó juhász köré képezett, alásüllyesztett kis tér lépcsőinek. Kútjának. Álldogál. Körüljárja. Figyeli, az emberek hallják-e a furulyaszót. Alálépeget. Vigyázva iszik. A lépcső sarkába húzódik, ne zavarjon senkit. Megvízezi zsebkendőjét, megtörölgeti arcát, nyakszirtjét. Közben bámulja a járókelőket, a tömeget. A járókelők, a tömeg bámulja őt. Látja, hajléktalannak nézik. Nem múlik szédülete, rosszulléte. Talán reggeliznie kellene előbb, gondolja. Tejcsarnokot találni. Feltápáskodik, tovább készül indulni. Mászik, majdhogynem négykézláb, mászik ki a bronz báránnyák közül. Jóllehet maradhatott volna, bóbiskolhatott volna ott még egy ideig.

Végül is egy selymes tojásrántottát reggelizik az Anna presszó körül valahol, egy otthonos kis vendéglőben. Lába között matat. Az ékszer, a piercing berakás közelsége avagy vizelési inger? Elbizonytalanodik. Prosztatáját már évek óta a kisvirágú füzike hajtásából főzött teával kúrálja. Már fejből tudja a doboz feliratát. Mérsékeli, tényleg úgy érzi, mérsékeli a jóindulatú, de jóindulatú-e?, prosztatata megnagyobbodás tüneteit, a húgyutak gyulladós folyamatait enyhíti, mintha enyhítené, a betegség előrehaladását pedig mintha tényleg lassítaná. Valamint naponta megevett egy-egy pomagránát almát. Elvégre ő egy mediterrán író lett volna. Az első magyar mediterrán író. Lévé, hogy ő beszélt volt először erre fele arról, persze nem programszerűen, inkább saját példájával, életvitelével mutatva, hogy a délvidéki (jugozemac) író eleve mediterrán író is. (Amit különben Tömörkény néhány zseniális Adria-, illetve Velencevonatkozású novellájával is bizonyított volt.) És az ifjú, de nem csak az ifjú és nem csak a magyar írók, ki így, ki úgy, de mind T. Olivér tulajdonképpeni hatására, meg is írták, illetve nagyban írják Adria-szövegeiket, festőink festik Adria-képeiket. A palicsi piacot tartó macedóniai albán kolónia gyönyörű pomagránáttal látja el. Ahogy egykor, ifjú korában a mimóza útját követte Herceg Novitól, a mimóza fővárosától föl Jugoszlávia köztársaságainak fővárosaiba, illetve Újvidékre, Szabadkára, Becskerekre, Zomborba, Ó-Becsére, Ó-Moravicára, Ó-Kanizsára, úgy követte most, nyomozott utána, honnan és milyen utakon is érkeznek a pomagránát küldemények Bácskába; ebben az ügyben többször szaglászott a Szkadari-tó környékén is különben, ahol a legszébb a pomagránát, talán sehol sem szebb a pomagránát, mint a Szkadari-tó környékén, érdekelte, privatizálták-e már mind az ültetvényeket, hogyan is szervezik az

ideszállítást, hol is a határ az albániai és a montenegrói gránátültetvények között, és persze az is, felénk kik vásárolják tulajdonképpen. Emlékezett, amikor a mimózamaffia után nyomozott volt ifjúkorában és aztán arra is, hogy ideköltözve Palics-fürdőre, többször utalt Danilo Kiš regényének, a Fövenyórának egy mozzanatára, amikor is a Triesztbe, Kotorba és Cetinjébe utazó édesapánál Zsorzs a déligyümölcs ára felől tudakolódik, lévén hogy a déligyümölcssel való lehetséges kereskedés ötlete tőle származott. Az apa, noha az aszalt fügét és gránátalmát (Kiš e két példával él) illetően hajlandó lett volna némi segítséget nyújtani, címekekkel szolgálni, ám üzlettársi viszonyba lépni vele nem szándékozott. (Danilo Kiš többször nyilatkozott, polemizált volt a mediterrán témájában, ám a művének résein áthatoló intenzív mediterrán atmoszférát külön még nem tárgyalták, és őt magát sem tárgyalták még, mint par excellence mediterrán író, jóllehet elég felütni a Fövenyórát, hogy rögtön az elején, a Kotori-öböl leírásában felismerjük Cézanne egyik centrális motívumát, a L'Estaque-ot, és persze fel tanára, Milunović festészetének közelségét is.) A rangidős albán árus, aki a szelídgesztenyét is behozza, együtt dolgozott volt bátyjával vendégmunkásként Németországban, így hősünk soron kívül kapja meg a csecsemőfej nagyságú, rubinnal teli, rózsaszín, szakdari, pontosabban virpazari gránátokat. Ül alkonyattájt a konyhában egy-egy feltört pomagránát felett, eszegeti a rubint magokat, akárha önnön agyvelejét eszegetné immár...

De most, ott fenn, Pesten, a Váci utca kis bisztrójában, említettük, alig, hogy elkezdte enni a selymes tojásrántottát, alig, hogy ivott a joghurtból, váratlanul erős vizeleti inger kezdte gyötörni. Mert immár egyértelmű, arról van szó, vizeleti ingerről. Pánik. Hiszen úgy képzelte, a piercinggel sikerül majd leelőznie – netán átdöfnie (át, akár a sárkányt) a prosztatát mint olyant, és különben is, piercing szalonba illik tiszta nemi szervvel, ő úgy mondja, férfitaggal, érkezni. Nem huzogozhatja össze magát. Most itt. A cél előtt néhány méterrel.

Muszáj a toalettbe mennie, melyet alatt egy mély pincében kell megtalálnia. Már az aláereszkedés se volt számára egyszerű, lévén hogy ezüstfejű botját fenn, széke karfáján felejtette, meg hát az utóbbi időben mind jobban félt is a hasonló, mély, labirintusszerű, földalatti toalettekbe aláereszkedni.

Lenn álldogál a kagyló felett soká. Ám szerencséjére, egyszer-kétszer megbuggyan belőle a sötét, sárga lé. Ahogy vissza akarja gyömöszölni nadrágjába férfitagját, ismét megindul az a szinte sistersgő, erős illatú sárga lé, így nem gyömöszölheti vissza, hanem úgy künn hagyva, odacsoszog a fényes mosdóhoz. Próbálja megmosni, leöblíteni legalább, persze csak még jobban eláztatva krémszín nadrágját. Furcsa kínlődás, exhibíció veszi kezdetét ott a mosdó fölött. És az, hogy közben véletlenül a tükörbe talál pillantani, csak még jobban megzavarja. Kese haja szemébe hullik. Orrából, füléből szőrpamacsok döfnek elő. Talán be sem eresztik a piercing szalonba ilyen ragyásan. Arcán a halál első jeleivel. Sosem hitte volna, éppen ezek a ragyák jelzik legpontosabban a halál közelségét. Már első pillantásra azt tanácsolják neki, kozmetikushoz, illet-

ve hát urológushoz, vagy éppen temetkezési vállalkozóhoz, hamvasztó céghez forduljon. Megtenné az a kisállat hamvasztó is, gondolja közben magában. Léven kisénekes. Ha okvetetlenkedik, mondták, a kidobófiúval gyúlik meg a baja, aki viszont állatorvosokhoz, disznótenyésztőkhöz irányítja, azokkal drótoztassa meg magát, tanácsolja. Ugyanis hősünknek semmi információja sem volt arról, hogy vajon az idősebb nemzedékek mennyire látogatják e szalonokat. Egyáltalán él-e a szeméremékszerrel mint olyannal, piercinggel az ő nemzedéke. (Handke, Tomaž Šalamun, Michnik, Cohn Bendit, Tandori és Tranströmer például visel-e piercinget? Legjobb barátja, a nagy költő, tudja, nem visel, ám az ő heréi tele hajszálnyi arany túvel...) Megmosakodik és éppen papírszalvétákat tép a falra szerelt fémtokból, hogy szépen megtörölgesse, megszártítsa magát, amikor is váratlanul kinyílik, kicsapódik a szembeni kabin ajtaja, és egy kigyúrt, kopasz fiatalember lép melléje, hogy a szomszéd mosdó kagylója fölött megmossa kezét. Gondtalanul fütyürészik, de ahogy véletlen félrefordulva megpillantja férfitagjával kezében az agg vidéki költőt, vadul, szinte fájdalmasan felüvölt. Ám nem kezd pörölni, nem kezd ocsmány mód szidalmazni, épp csak annyit mond sziszegve, bűdös péder (ami azonnal elárulja, hogy ő maga is délvidéki, jugozemac, ugyanis csak arrafelé nevezik a homokosokat pédereknek, és ez, végső soron, jó érzés, egy földi a föld alatt), és az egy pillanatra már-már szimpatikusnak tűnő izompacsirta egy határozott mozdulattal tarkón vágja. Majd sarkon fordul és felszalad a vendéglőbe. Fenn barátjával beszélget, merre induljanak, majd már távozás közben, dühösen odaszól az egyik pincérnőnek. Lilikém, lenn egy öreg buzi mosogatja a faszát. Majd barátjával, aki az agg vidéki költő drága, ezüstnyelű sétabotjával hadonász, kilépnek a belváros sűrű közegébe.

Az agg vidéki költő becsúszott a mosdókagyló alá. Még mindig ott fekszik a fehér csempén, műmárványon. Mindig is ettől menekültem, gondolja. A műmárványtól. És most itt fekszem rajta alant kiterítve. Különös mód az ütés sokkja, avagy az ájulás feloldotta a vizezés dugaszát, és most nagy ívben spriccel belőle a sistergő, sósavszerű vizelet. Az ájulásból akárha valami kellemes álomba billenne, tűnne át, mint amikor a kisgyerekek összepisilik magukat álmukban a meleg ágyban. És az olyan jó. Nem látja a toalett reflektorszerű égőit, utoljára valami olyasmit motyog, lám, a déli Nap, a déli Nap ragyog felettem. Azon tűnődik, mi lenne, ha elhúzná magát a vödörrel, törlerongyokkal, partvisokkal teli sufniig. Ott talán meghúzhatná magát egy időre.

Tegnap mentek el a Purcel-testvérek. Jó újraolvasgatni, mi alkalmasabb erre, mint ez az indián nyár, a Tanyasi tékákat. Legalább is ezeket a kimásolt, itt egybehordott részleteket. Meg azokat is, amelyek külön fejezetekként tudtak megmaradni, mint A halász és a vécés néni például. Jó. Noha közben ezt-azt átírok, kihúzok, elrontok, új-rakezdek, mind inkább elkomorodom. Látom, ahogy a tapasztatúra betűi közé zuhan egy könnycsepp. Különös, pontosan a K és az L közé, ahol, már előbb is észleltem, mintha kissé nagyobb rés tátongna, éppen oda, ahonnan egyszer hangyákat láttam

előjönni; mondanom sem kell, első pillanatban megijedtem, afféle szürrealista szédület kezdett máris forogni, valami rothad tasztatúrámban, meg arra gondoltam még nem kis szorongással, ezután majd így kell kerülgetnem a hangyákat, afféle átjáróházzá lesznek számukra mondataim, igaz arra is gondoltam, nincs kizárva, a Teremtő küldte, irányította hozzám őket, lévén, hogy mind inkább úgy tűnik neki, elnehezülnek mondataim, saját magukat kerülgetik, hát kerülgessék e ragyogó, céltudatos lényeket, vezessék tollam (ácsceruza csonkom) őket, a hangyák. De aztán lecsitultam, megértettem, azért érkezhettek tasztatúrámba a hangyák, mert olykor nassolok felette.

Ugyanis közben, öt év múltott, és azt hallottam, meghalt a harmadik, a legöregebb Purcel-testvér. Felesége Romániából jött. Különös volt látni: egy erdélyi nő a Pámbokban. Nagyon kedveltem, Jutka is jól kijött vele. Kompótrecepteket cserélgettek. Mesélte, újabban Olaszba jár idénymunkára. Nekem ez tetszett különösen, arra gondoltam, egyszer el kellene menni vele, annál is inkább, mivel a Pó-deltát is emlegette. A pámboki erdélyi nő a Pó deltában, motyogtam. Elvégre egykor mi is voltunk idénymunkán. Igaz, közben kissé megroggyantunk, de talán még egy idénymunkát kibírnánk, van tapasztalatunk, technikánk, tudunk észrevétlen segíteni egymásnak. Meg azt is hallottam, hogy lent Zárában a második Purcel-testvér veje is meghalt. Azt hittem, elájulok. Mint mindig, ha Zára nevét hallom. Valahogy úgy, mint amikor 2-3 évenként Szapphó töredékei, egész oldalakat kitevő egyszavas töredékei között azt találok olvasni, azért említem, mert a minap ismét megtörtént velem, noha nem jelöltem meg, nem hajtottam be az oldal sarkát:

mennék

És akkor, milyen különös, hazafelé menet a tanyáról beugrottunk pálinkáért Ó-Kanizsára. (Hol Magyarkanizsa-Horgos-Hajdújárás, hol Velebit-Orom-Békova, hol meg Ó-Kanizsa-Kishomok-Kispiac-Hajdújárás felé fordulunk Palics irányába, mindig az utolsó pillanatban döntjük el, merre is. Olykor Jutka megkérdi, merre menjünk, olykor nem, magától fordul valamelyik irányba, mert talán meg akar állni a kispiai bűdös patikánál, vagy az oromi kis áruháznál. Én mindegyik változatnak megörülök, hiszen a kispiai bűdös patikus papnak tanult, roppant érdekes szövege van, a kispiai téglagyár például afféle szürreális képződmény, egy kiásott kolosszus fejére emlékeztet, az oromi kis áruházban pedig azért szeretek, mert édesapámnak is volt boltja Oromon, édesanyám Oromról ment be velem szülni Ó-Kanizsára, mint arról beszámoltam volt a Július című novellában.) Utolsó alkalommal nem bodzáért, nem homorú bodzáért, hanem birsért az egyik kis pámboki szukba. Birsért. Barackért. Vízvezeték szerelőnk, Sóti vezetett el először bennünket oda. Kint volt javítani valamit, megkínáltuk pálinkával, amit miután megdicsért, azt mondta, de ha igazán jó pálinkát akarunk, majd ő elvezet bennünket valahová. És aztán odaszoktunk. A Pámbokba. A férfival, aki a pálinkát csinálja, valójában még egyszer sem volt alkalmunk találkozni, mert Martonson van a gyümölcsöse, ahová kerékpárral jár ki naponta. Mindig ott ügyködik. Ám

most otthon volt. Megörültünk egymásnak. Igaz, ennek, hogy otthon találtuk, volt egy egyszerre jó és rossz oldala is. Ugyanis minden pálinkát, barackot, körtét, szilvát, birset, epret, végig kellett próbálni vele, mindegyikről el kellett mondani véleményünket. Már mindent végigpróbáltunk, s már csak a barackot iszogattuk, ugyanis annál kötöttünk ki, csak az volt elég lágy nekem, amikor is véletlen valami utalást talált tenni az Adriára. Majd pedig Zárára is. Ismét ütést éreztem. Azt a bizonyos ütést.

mennék

Ugyanis, mint azonnal kiderült, a második Purcel-testvér veje mellett ő volt a második ókanizsai villanszerelő abból a zárai kolóniából, akivel találkoztam. És noha azt mondtam, kikötöttünk volt, valójában éppen hogy akkor oldottuk el magunkat. Már is a központi kérdést feszegettük. Miért is nem maradtak ott, lenn az Adrián? Miért nem maradtak Zárában? Miért jöttek haza? Miért is, ismételtgettük. Hol mi meséltük, miért is jöttünk haza, jöllehet akkor már megkaptuk a papirosainkat is, emeletes házunk volt Baléban, hol meg ők mesélték, miért is ... Hát e kis pámboki szuk, meg a kis mar-tonosi gyümölcsös miatt, mondta az asszony. Koccintottunk. Újra koccintottunk. Igazat adtunk nekik, igazat adtak nekünk, jöllehet ismét Szapphót hallottam:

mennék

Még egy birset, erősködött a zárai villanszerelő, miközben a nők már újságpapirosba göngyölték az üvegeket és elkezdtek egy kölcsönkapott garabolyba állítgatni őket, amikor ismét csak véletlen, megemlítettem nekik, hogy mi különben is gyakran járunk a Pámbokba. Ide, a Pámbokba, kérdezte. Igen, az egyik szembeni szukba. Melyikbe, kérdezték, ugyanis a Pámbokban 10 szuk van, és mind akárha egyforma. Oda, a Sleisher szabóval szemben... Kihez, kérdezték. Az unokatestvéremhez, mondtam. Ő is villanszerelő volt, mondtam. Villanszerelő és tengerész. Pontosabban, tettem hozzá, tengeralattjáró tengerész. Nem értették. Unokatestvéremhez, Mikihez, tettem hozzá, aki Pólától, Zárától Prevlakáig tényleg tengeralattjárókon szolgált volt, ő biztosította a Jugoszláv Néphadsereg tengeralattjáróin a villanyvilágítást. Igaz, ő nem tartozott a zárai kolóniához. Maguk a Mikihez jártak, kérdezték elmosolyodva. Mert, ha valaki Mikit említette, az biztosan elmosolyodott, sőt gyakran el is nevette magát. Igen, mondtam, Mikihez, ő volt az én tengerész unokatestvérem. Aki ráadásul még villanszerelő is volt, mint ők, a záraiak. Villanszerelő a tengeralattjárókon. És azt, hogy villanszerelőnek lenni a tengeralattjárókon, mi nem is tudjuk, mit jelent. Ugyanis a tengeralattjárón elképzelhetetlen borzalom a sötétség. Amíg Miki ügyelte föl a tengeralattjárók világítását a tengerfenék is világosabb, vidámabb volt, ezt régi kollégái bizonygatták nekem. Különös, gondoltam, mint kis idilli öblökbe, a pámboki szukokba húzódtak volt a zárai villanszerelők, a nyugalmazott tengerészek, tengeralattjárók, a póliaiak, záraiak, splitiek, prevlakaiak mind... És akkor ismét ittunk egy pohárral

Miki lelki üdvösségére. Egy-egy lágy, selymes barackot. Majd még egy-egy birset is, ugyanis, bizonygatták, Miki a birset preferálta volt. De ő csinált fügét is, mondtam, ugyanis udvarában volt – van, fia még semmihez sem nyúlt, változatlanul megőrzött mindent, van egy kis fügefa liget. Valóban, mondták, Miki udvarának mediterrán jellege van. Majdhogynem hozzá jártunk nyaralni. A mi kis öblünkéből, az ő kis öblébe, mondták mosolyogva, boldogan. Különös, mondtam, de sehol sem ért meg felénk olyan szépen a füge, mint Mikinél. Akárha az ő szukja felett, az enyhe spermaillatban, tényleg maga a déli Nap ragyogott volna. Jóllehet mi alatt, a tengeralattjáróban. Istenem, mondta a villanyszerelő, Miki! A mosolygó, ragyogó, aranyos, vidám ember. A Napember. Igen, mondtam, aki csak egyszer is feljön egy tengeralattjáróval, hogy ne mondjam egy a németek által itt hagyott vagy az oroszoktól kapott, kimustrált ócskavas tengeralattjáróval, az attól kezdve állandóan mosolyog, ragyog, mert ahhoz a lenti sötétséghez viszonyítva minden világosság, a legkisebb fény is vakító ragyogás. A leírhatatlan érzés, hogy fenn vagy a Napon. Miki volt a jugoszláv tengeralattjárók (két-három lehetett) villanyszerelője. A többi magyarkanizsai villanyszerelő pedig a zárai röptérnek biztosította a világosságot, a fényt, a ragyogást. Tehát az eget és a tengert is ők világították...

A Tolnai Világlexikon Tengeralattjáró címszavának egyik mondata jutott eszembe akkor. A T. a repülőgépehez hasonló egyensúlyi helyzetben halad tova a víz alatt...

Meg az is eszembe jutott, jóllehet ezt már nem adtam elő új pámboki barátainknak, csak most értettem meg, miért óvtam én éveken keresztül olyan elszántan, miért harcoltam azért a periszkópszerű vízcsapért palicsi udvarunk közepén. Akárha sejtetem volna, a pipaforma cső okuláréján Miki figyel bennünket. Valamint, istenem, írom most hozzá: *Uc tábornok! És akkor már, ahogy Uc tábornokról mesélek egész Pámbok visszhangzik a nevetéstől.*

Arról van szó, a tanyáról hazafelé jövet, nekünk a felsorolt relációk, mellékágak, mint amilyen a Pámbok, a Szerb utca, a ligetsori szöggyár, és furcsa mód Törökkanizsa is mind inkább útba esik. Pontosabban Törökkanizsán a szülei házába hazaköltözött Bánszky Mária Róza. Áthajtuk Magyarkanizsán, elhajtunk szüleim egykori háza mellett, el a városháza és a csodafürdő (AQUAMARIN) mellett, át a sárga Tisza-hídon, és már ott is vagyunk. Róza nyakában most is, mint mindig régi, értékes vasak, majdhogynem szeméremvasak; hátán, a vesék magasságában meg holdforma mágnest visel; vesés, mint én. Igaz, nekem már csak egy vesém van, neki meg kettő, jóllehet azok tele cisztákkal. Be sem érkezünk, már a kapuban mesélni kezd, hosszan, folyamatosan, mindig egész történetesort, melynek szerkezet nélküli szerkezetéről Regény Misu olyan szépen tud beszélni, ő is elismeri persze, hogy Róza 1 történet helyett minden alkalommal 10 történetet ad elő, mert mint mondja, akkor éppen egzakta mód 10 történetre, 10 történetből álló sorra van szüksége közlendőjéhez.

Épp elhatározom, felnyúlok, leszakítok egy majdnem beért zöld barackot, amikor Mária Róza, minden bevezető nélkül Bartók Öcsiről meg a Virág Matyi fiáról kezd

mesélni, akik Magyarkanizsáról járnak át hozzá dolgozni. Követem is, meg nem is Mária Rózát, a törökkanizsai szülői házhoz épített, a matuzsálemi kajszibarack alatt lévő kis, félkész teraszon, amit majd levendulaszín lapokkal akar borítani.

Arra gondoltam, 30 év Újvidék után visszavonulva most a törökkanizsai szülői házba (én is 30 évet éltem Újvidéken, csak én nem Ó- avagy az időközben Magyarra változott – Kanizsára vonultam vissza, hanem Palics-fürdőre, de mivel gyakran tartózkodom a Magyarkanizsa melletti, felső-járásszéli tanyánkon, így tulajdonképpen csak a Tisza választ el bennünket, fél óra sem kell, csak áthajtani a Magyar- és Törökkanizsát összekötő sárga hídon, és máris ott vagyunk nála), miket fog olvasni Bikár Fedóra megörökölt könyvtárából, megírja-e majd legalább a vázlatát legjobb barátnője életrajzának, nekem adja-e végre, mert elvben már nekem adta, Kosztolányi Fedoráék pesti címére (akkor éppen Fedóra nagyapja volt a pravoszláv pap a Váci utcán) küldött gyászjelentését. Meg arra, ne felejtsem el megemlíteni Mária Rózának, hogy elvitte a róka három futókacsánkat, amelyeket egy törökkanizsai fiútól vettünk volt a szabadkai kisállatpiacon. Emlékszem, rákérdeztem volt a fiúra, hová valósi, akkor mondta, hogy törökkanizsai, azt is megkérdeztem tőle, érezze, otthonos vagyok Törökkanizsán, jóllehet nem vagyok, egyáltalán nem vagyok otthonos Törökkanizsán, csak Rózához járunk, meg amíg át nem helyezték Verbicára (majd közben Kikindára, ahonnan meg azon nyomban Fehértemplomra) drága barátomhoz, ahogy Róza nevezi, a cowboy paphoz, aki olykor nagy magyar, de mi úgy is szeretjük, nagy magyarként a cowboy papot. Apám is nagyon szerette... Szóval, rákérdeztem a fiúra, merre laknak, meg azt is, hogy van-e még futókacsájuk? Azt mondta, ott laknak közel a Tiszához, meg hogy van még futókacsájuk, lesz, amennyit csak akarunk. És akkor, emlékszem, még azt is megkérdeztem, ismeri-e a Bánszky Mária Rózát? Mondta hogy igen, ismeri azt a feketében divatozó hölgyet, így mondta, én meg kijavítottam, nem divatozik, ugyanis barátnőjét, Bikar Fedorát, meg unokatestvérét, az utolsó Bach/Bak-lányt gyászolja, valamint, tettem hozzá, a topolyai kutyamenhely nemrég elégett vezetőjét, Etela Merket, az egykor neves belgrádi festőnőt is... Szóval, hogy el ne felejtsem megemlíteni Rózának, próbáljon érdeklődni a fiú után, próbálja megtudni, tényleg vannak-e még futókacsái. Egy gácserra lenne szükség tulajdonképpen, mivel a vízszintes kacsák nem tudják megugrani a függőleges futókacsákat... Csak el ne felejtsem, csak el ne felejtsem, ismételtettem magamban, a zöld barackok között matatva tekintetemmel. Meg azt is megkérdeztem akkor a futókacsás fiútól, ismeri-e a cowboy papot? Azt mondta ismeri, szereti költeményeit, mindenek előtt a hazafias költeményeit...

Jolly Joker volt épp itt az előbb, mondja Róza finoman alantól indítva, be se jött, és máris arról kezdett mesélni, hogy kétszer vált, és most az anyjával él. És csak aztán közölte, mondja Róza, azért jött, hogy mondja, nem jön. Nem jössz, kérdeztem, mondja mutatva csodálkozását Róza. Nem jön, ismételte, mert a barátja beleesett a csatornába. A csatornába, kérdi Róza. Tele a mobilja moszattal. Azt mondta... Kicso-

da, kérdezte Róza A barátom azt mondta, szippantsam ki valahogy a mobiljából a moszatot. Mert tudja, van egy akváriumom. Azt, igaz, nem tudja, hogy meg van pattanva. Mi van megpattanva, kérdezte Róza, aki egy precíz, pontos ember. (Az én pontosító készülékem, az én vibrográfom, szokta volt mondani T. Olivér. Ha valamit meg akarok írni, elmesélem neki, ő meg rendbe rakja a dolgokat. Pontosít mindent. Regény Misut ez is idegesíti, miért más pontosít helyettem. Majd amikor rendbe rakja a dolgokat, pontosít, újrmondja valamelyik társaságban, ahol véletlen T. Olivér is éppen ott van.) Mi van megpattanva, ismételte kérdését Róza. Az akváriumom... Szippantsam ki, mondta, szinte parancsolólag a barátom, mert nem szeretné, ha egy szép napon a mobilja tele lenne ebihallal. Gondoltam, majd egy spriccel kiszippantom, mondta Jolly Joker. Akkor megismételte, csak azért jött, hogy mondja, nem jön. Különben is még csak július van. A padlófűtés bír várni. Ha netán hűvösebbre fordul, én két nap alatt rádobálom a csövekre a lapokat.

A Jámbor bádogos meg leesett a létráról, mondja Róza. Mert Kisboldogasszony napján is káromkodott. Én, tette hozzá Róza, Nagyboldogasszony napján tartom a névnapomat. De Jutka mindig Kisboldogasszony napján köszönt fel. Most is, épp akkor, amikor a Jámbor bádogos leesett a létráról. De ő nem ismeri el, hogy a Kisboldogasszony miatt esett le, azt mondja, a sorsjegy miatt. Ugyanis az történt vele, hogy bedobta a tűzbe a sorsjegyét, mert azt hitte, a három jelnek egy sorban kell lennie, nála volt három jel, de nem egy sorban. A tűz melege visszalibentette a sorsjegyet, de ő újra csak betuszkolta. Aztán jöttek, hogy az ő sorsjegye nyert. Mert nem kellett, hogy egy sorban legyenek a jelek. Van, amikor az kell, hogy egy sorban legyenek az azonos jelek, de van, amikor meg nem kell. Huszonöt évig havonta 100 eurót kapott volna állítólag, ha fel tudja mutatni a sorsjegyet, de nem tudta felmutatni, csak kaparászott a hamuban. Félték, beleugrik a dögkútba. Nem ugrott bele. Csak leesett a létráról. Azért jött, hogy mondja, nem dolgozik, leesett a létráról.

Épp kiválasztottam a zöld barackot, már nyúltam is volna, amikor Róza nagy lendülettel, jókat kacarászva magában egy, a rajztanárától, Benes Józseftől, tán legnagyobb festőnkől, tán legnagyobb mesefánktól hallott történetét kezdi mesélni.

Akkor még nagy forgalma volt a zentai vasútállomás restijének, mesélte Róza egykori rajztanárunk modorában. Miközben én, az izgalmasnak ígérkező történetet hallgatva, visszavontam a mozdulatot, nem nyúltam ki a barackért, valójában átprogramoztam a mozdulatomat, és a hamutálcát taszítottam még jobban Róza elé, már csak ő dohányzik ugyanis közülünk, noha már pontosan kiszemeltem, a történet első szünete avagy befejezése után, melyik zöld barackot is fogom leszakítani, miközben ugyanakkor a futókacsákkal is előjövök, netán a szeméremékszereket illető dilemmáimmal is, csak el ne felejtsem, csak el ne felejtsem.

Az egyik legmenőbb hely volt a városban az a resti, mesélte jellegzetesen gesztikulálva hosszú karjaival, finom kezeivel a markáns, fekete, figurális festő, aki különben az én tanárom is volt, illetve már nem is emlékszünk pontosan, én voltam-e

az ő tanára, avagy ő volt-e az én tanárom, ő mesélt-e avagy én, avagy T. Olivér, né tán Palicsi P. Howard Jenőke, mert ő is Zentán járt gimnáziumba, mint a palicsi gyógyszerész, ugyanis én Rózát hallgatva már valóban rajztanárunkat láttam.

Az enyhén bohém beállítású zentai polgárok úgy jártak oda, abba a vasúti restibe, akárha valami egzotikus utazásra indulnának. Boldogan, ám ugyanakkor szomorúan, melankolikusan is. Valami egzotikus utazásra, szanaszét a Monarchiában, illetve Nagy-Jugoszláviában, mert ez a kettő az ő tudatukban lazán egymásra kopírozódott, lazán, el-elmozdítva, miközben nem csak Trieszt, hanem Velence, de Szeged és Temesvár is oda-oda kopírozódott, ahhoz a félig imaginárius országhoz, amit ők hazájuknak tudtak. Előbb flüszpapírra kopírozták ki a Tolnai Világlexikonból a térképeket, majd a papirosokat az ablakra helyezték és úgy vitték egymásra az országokat, miközben, említettem, a flüszpapirosok állandóan elmozdultak, szétcsúsztak, illetve voltak határrészek, mint például Koszovó, ahol nem is volt még igazán fixálva a határ, nem volt 1913-ban, és ma, 100 évre rá, 2013-ban sem fixálták még igazán. A politikusok is állandóan valami ilyesmit érezhetnek, csúszik szét a flüszpapír, mondta Jonathán. Igen, a zentai polgárok úgy érkeztek minden este abba a vasúti restibe, akárha valami egzotikus utazásra indulnának, csak éppen késik a vonat, illetve sosem is fog megérkezni. Éppen csak a resti megvilágítása volt némileg gyengébb a megszokottnál. Jóllehet az utazás izgalmáa ugyanolyan volt, akárha egy valós egzotikus út – parafa sisakkal, lepkefogóval, herbáriumokkal, puskákkal a poggyászkban. Mert hát, mondta egyszer viccelve az öreg Cabafi, ha késik a vonat, miért ne indulhatnánk tengeralattjáróval...

Egy eredeti pincér bérelte azt a békebeli restit. Az apja is pincér volt, egyike a legjobb pincéreknek a városban. Az apja és ő is csodálatos rántottákat sütöttek. A legjobb pálinkájuk volt. Akárha ugyanaz a homorú bodza már 100 év óta. De nem volt pénztárgépe. A papírpénzt címletek szerint szépen sorban egy elnyűtt diplomatatáskában szortírozta, csak a vaspénzt dobálta valami mély, akárha feneketlen fiókba. Éjjél előtt valamivel, mesélte a festő, felszedelőzködtünk és baráti társaságunkkal átmentünk a Tiszán, az egyik part menti, különálló csókai kávéházba, ahol jó cigányzene és finom bánáti rizling volt, valamint hajnalban savanyúleves. Ez az átkelés is része volt annak a restiben elkezdett egzotikus utazásnak. És alig hogy adaptálódtunk abban a túlnani, csókai kávéházban, kinyílt az ajtó és diplomatatáskájával belépett a zentai vasútállomás restijének pincére. Valami más felöltő volt rajta, alig ismertük meg. Mindenki komoly kereskedelmi utazónak vélte. Biztosan hízókat, gabonát vásárol fel a környező tanyákon, gondolták. Én még ismertem ilyen figurákat, édesapám is üzletelt néhányval, mondta T. Olivér.

Sőt még Pesten, a Váci utcán, a Pipacsban is láttam volt vasárnap délelőttöként cincár gabona- és disznókereskedőket, azokat, akiknek az őseivel nem egy Krúdy-novellában találkozhatsz te is. Egyszer beszédbe elegyedtem velük. Mert érdekes volt, ahogyan, mint aranyzemcséket, különböző délszláv szavakat avagy immár csak azok visszfényét keverték villódzva a beszédjükbe. Igaz, azzal sosem is mertem

előállni ott a Pipacsban, hogy tulajdonképpen magam is cincár lennék, közeli rokona annak a Karácsonyi Bogdánknak (említettem már, a Kracsunok egyik ága Karácsonyira, a másik pedig Tolnaira magyarosított), akihez Munkácsy Mihály járt volt vadászni. Erről-arról beszélgettünk, amikor is hamarosan kisült, egyikük nagyapja részt vett volt egy ilyen vadászon, de nem Karácsonyi Bogdánál, hanem, ahogy ő mondta, Arzénál, illetve hát a moszkopoliszi származású Damaszkín Arzén delibláti homokpusztában rendezett farkasvadászatán. Mondtam, gyerekkoromban édesapám is vadászott a delibláti homokpusztában, emlékszem, ahogy ráztuk ki csizmájából a homokot, ugyanis nagyon jó barátja volt a törökkanizsai preparátornak, aki a mi tanyánkon is többször megfordult, és én is előfordultam akkortájt nála, ugyanis volt egy molyette flamingója is...

A zenészek máris az átváltozott zentai pincér felé kezdtek tendálni. Végül már csak neki muzsikáltak. Ahogy fáradni, immár más felé is tekingetni kezdtek, a zentai vasútállomás pincére egy határozott mozdulattal felcsapta a diplomatatáska fedelét. Átrendezte a pénzkötegeket, némelyiket, amelyet vékonyknak talált, nagy odafigyeléssel újraszámolta. Közben a zenészek új erőre kaptak. Mind közelebb húzódtak, akárha már ők is csak a kötegeket számolgatnák. És attól kezdve immár tényleg csak neki játszottak. Hajnalhasadás előtt valamivel a pincér egy ugyanolyan hirtelen mozdulattal, mint amilyennel kinyitotta, becsukta a diplomatatáska fedelét. Majd rozoga kis Fiatján, nagyokat puffogva távozott Fekete tó (mi úgy mondjuk, Crnabara) irányába, ahol nincs kizárva, román csempészekkel volt találkozója, de az sincs kizárva, ott csak rövid időre állt meg, átadott, átvett valamit, és tovább robogott, át a magyarokhoz, átrobogott, a vámosok már ismerték, csak tisztelegtek neki, át a Mélyponthoz avagy mint Csala, a piacfelügyelő (és amatőr színész) robogott volt a Mélypontra is túlhanra, egészen Csongrádig, ahol ugyanis ismert egy háború előtti bácskai csendőrt...

Akkor Róza valami esernyő kapcsán, az Ótosokról tett említést, mert Törökkanizsán Ótos van sok, és nincs egyetlen egy Bus sem. Majd visszatérve a Fekete tó és a tiszaszigeti Mélypont közé, vagy talán Bikar Fedóra kapcsán, mintha már eddig is nem mesélt volna 9 történetet, valamiért nagyon fontos lett számára még egy történetet előadni, és mi, a történet végeztével majd igazat is adunk neki, valahogy úgy, mint ahogyan azt Regény Misu értelmezte, hogy azt a tizediket is még okvetlen el kellett mondania, mert egyszerűen az életünkbe vágóan fontos volt.

Uc tábornok, mondja tehát egy hosszabb szünet után Róza. És már az, ahogyan kiejti e nevet, egy cé-vel, nem kettővel, újra történetéhez láncol bennünket. A zöld barackot még mindig nem szakítottam le. A futókacsákról, a cowboy papról, mert felőle is tudakolódzni akartam, meg nem utolsó sorban a szeméremékszerekről, hiszen egy nagy tapasztalatú muzeológusról van szó, már teljesen megfeledeztem.

Uc (nem tudom, említettem-e már, Uzelac rövidítése) persze nem volt tábornok. Mert mindig lefokozták. Akkor is például, amikor Újvidéken átrepült a híd alatt. Ap-

ja viszont tényleg tábornok volt. És az első világháború előtt Szentendre utolsó szerb polgármestere. Akinek két lánya volt. Incika és Irina.

Uc tábornok kicsi manóforma emberke volt. Akinek szintén két lánya volt. Incika és Irina. Róza arról akar mesélni tulajdonképpen, hogy a két öreg hölgy, Incika és Irina, valamint Uc tábornok, hogyan indultak Bécsbe *Mini Morris*-ekkel: ruhatárukat felújítandó. Ám már Újvidéken összetörték a *Mini Morris*-ukat. Igaz, nekik semmi bajuk sem történt.

Róza nem sokkal a szerencsétlenség után munkahelyére, a Vajdasági Múzeumba sietve, mert mint mindig, most is késésben volt, futott össze Uc tábornokkal. Aki, Róza nem kis megrökönyödésére (noha Róza semmi különös, semmi faramuci, semmi szürreális, semmi drasztikus, dadaisztikus dolgon nem tud megrökönyödni), különös határozottsággal jelentette ki: ezután már csak tengeralattjárón fog közlekedni. Ami az ő esetében teljes egészében hihető, normális dolog volt, mert amit Uc tábornok mondott, azt mindig meg is csinálta, még nem volt olyan, hogy ne csinálta volna meg. Uc tábornok attól kezdve tényleg tengeralattjárón fog közlekedni. Amiben, ha ő mondja, valóban nincs semmi különös. Semmi megrökönyödésre méltó.

Egy-két év is elmúlt tán. Róza a maga módján gyorsan össze is foglalja ezt az egy-két évet. Ám Róza csodálatos meséjében most Rózát magát látni, ahogyan ismét siet a munkahelyére, Újvidéken, a Duna parkon át a Vajdasági Múzeumba, – különben arról az épületről van szó, ahol a *Hideg napok* vezetőit halálra ítélték, kivégezték –, amikor is eláll a lélegzete, egyszer csak valaki integet neki. Ahogy jobban szemügyre veszi, hát azt látja, Uc tábornok az. Uc tábornok integet neki. Uc tábornok egy tengeralattjáróból, periszkóp-formában hajlított karjával. Róza, mintha már másról mesélne, még hozzáteszi, attól kezdve ellentengernagynak szólítottuk.

Uc ellentengernagy.

Mondom Rózának, Miki rokonom, tengeralattjárón szolgált az Adrián. De mintha aztán itthon is. Csak abban különbözött a többi villanyszerelőtől, hogy ő levitte, alá, a tenger alá a Napot. Minden bizonnal, mondom, Uc ellentengernagynak is ő, Miki biztosította a világosságot, illetve hát Uc ellentengernagynak, Incikának és Irinának is, hiszen állandóan napszemüveggel a szemükön, sortban jártak, alávitte a Napot.

Máris elhatároztam, ha lélegzetvételenyi szünetet tart, átugorva a futókacsákat, át az általa cowboy papnak nevezett aranyos barátunkat, felteszem a kérdést Rózának: csíptetett-e szeméremékszert magának Uc ellentengernagy? Róza arca megrezzen. Nem tudom, mondja. Jóllehet Róza, említettem már, ilyen szinte sosem mond. Nem tudom, ismételi, de az, hogy valaki tengeralattjárón közlekedjen, bizonyos fokú delejezettséget feltételez...